

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Katolická teologická fakulta

Katedra biblických věd

Biblická teologie

Petr Minář

DAR NOVÉHO ŽIVOTA: Mk 5,21-43

Využití vědecké exegeze v *lectio divina*

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Jaroslav Brož, Th.D., S.S.L.

PRAHA 2009

Poděkování:

Velice děkuji vedoucímu mé bakalářské práce P. Jaroslavovi Brožovi, Th.D., S.S.L. za pozorné projití celého textu a cenné připomínky k jeho obsahové i formální stránce. Velkou pomocí pro mě bylo doporučení některých materiálů a zdrojů informací týkajících se tématu a v neposlední řadě také jeho podpora a laskavý přístup při vzniku těchto stránek.

Dále patří mé poděkování paní Janě Hartvichové, učitelce českého a francouzského jazyka na ZŠ Na Slovance v Praze 8, za její pečlivou a důkladnou kontrolu práce po její jazykové a stylistické stránce.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně a v seznamu literatury a pramenů uvedl veškeré informační zdroje, které jsem použil.

V Praze dne 2. července 2009.

OBSAH

1	Úvod	3
2	Charakteristika <i>lectio divina</i>	5
2.1	Vývoj <i>lectio divina</i>	6
2.2	Stupně <i>lectio divina</i> a metody výkladu Písma	6
2.2.1	Metody výkladu Ježíše a apoštolů	7
2.2.2	Současné metody výkladu	8
3	Pohled vědecké exegeze na Mk 5,21-43	10
3.1	Úvod do evangelia sv. Marka	10
3.2	Struktura textu	11
3.2.1	Základní rozčlenění textu, styčné body obou příběhů	12
3.3	Synoptické srovnání	13
3.3.1	Kontext v evangeliu	13
3.3.2	Paralelní místa v Matoušově evangeliu: Mt 9,18-26	14
3.3.3	Paralelní místa v Lukášově evangeliu: Lk 8,40-56	14
3.3.4	Vzkříšení mládence v Naimu: Lk 7,11-17	15
3.3.5	Vzkříšení Tabity v Joppe: Sk 9,36-42	15
3.4	Další místa v Písmu	16
3.4.1	Elijáš vzkřísí vdovina syna: 1 Král 17,17-24	16
3.4.2	Elizeus vzkřísí syna Šunamitky: 2 Král 4,8-37	16
3.4.3	Vzkříšení Lazara: Jan 11	17
3.5	Komentář a výklad Mk 5,21-43	18
3.6	Shrnutí výkladu	29
4	Využití rozboru a výkladu v <i>lectio divina</i>	30
4.1	Příprava <i>lectio divina</i>	30
4.2	<i>Lectio</i>	31
4.3	<i>Meditatio</i>	32
4.3.1	Symbolika textu	33
4.3.2	Role a činnosti	34
4.4	<i>Oratio</i>	34
4.4.1	Žalmy	35
4.5	<i>Contemplatio</i>	36
4.5.1	Vrcholy vyprávění	36
4.5.2	Protagonisté příběhu	36

4.6	<i>Actio</i>	37
4.6.1	Ježíšovy příkazy	37
4.6.2	Činnost postav	37
5	Mk 5,21-43 v liturgii církve	38
5.1	Nedělní liturgie	38
5.1.1	Vstupní obřady	38
5.1.2	Bohoslužba slova.....	39
5.1.3	Slavení eucharistie	43
5.1.4	Závěrečné obřady	44
5.2	Všední dny a další místa v liturgickém roce.....	44
6	Závěr.....	46
6.1	<i>Lectio divina</i> a biblické vědy.....	46
6.2	<i>Lectio divina</i> a liturgie.....	47
7	Přehled použitých symbolů a zkratk.....	49
8	Seznam pramenů a literatury	50
8.1	Biblický text	50
8.2	Biblické komentáře, úvody, konkordance a slovníky.....	50
8.3	Dokumenty Učitelského úřadu církve	51
8.4	Literatura o <i>lectio divina</i>	51
8.5	Ostatní literatura	51
8.6	Elektronické prameny.....	52
9	Přílohy	53

1 Úvod

Nebe a země pomínou, ale má slova nepomínou. (Mk 13,31)

Dnešní doba je poměrně uspěchaná a v mnohém netrpělivá. Záměrem této práce není tento shon podpořit a předložit nějaký „instantní“ návod pro užívání exegetických příruček a postupů v *lectio divina*. Má skromnou touhu jít tak trochu proti proudu a ukázat na příkladu biblického úryvku, že je možné s užitkem využít výsledků bádání jiných, ale že je také nutné věnovat čas vyhledávání a studiu různých zdrojů a v neposlední řadě i cvičení se v různých dovednostech (pozornost, naslouchání, čtení,...), které vyžaduje *lectio divina*, aby mohlo přinést své plody.

Čas, který ochotně věnujeme pozorné četbě a poctivému studiu Písma, rozhodně není ztracený. Přestože od vzniku *lectio divina* uplynulo mnoho času a mnohé se změnilo, umožňuje i dnes tento způsob čtení posvátných textů takový čas plnohodnotně prožít. Výsledky zkoumání biblických věd do něho vnášejí nejen nové poznatky a přístupy, ale také možnost aktivně zapojit touhu po poznání a rozumové uvažování, které se na první pohled zdá být vzdálené od všech záležitostí týkajících se víry. Je však také skutečností, že právě racionální a kritické uvažování nad textem je čím dál více podporováno a vyžadováno nejen ze strany „pozorující“, ale také „zainteresované“ v praktikování víry.

Slova Písma se na první pohled mohou jevit jako velmi vzdálená, nesrozumitelná a nepochopitelná. Pokud však alespoň zakusíme pocit z malého postupu směrem k pochopení smyslu posvátných textů a zároveň uznáme hranice lidského poznání, budeme chtít pokračovat ve čtení a studiu dál.

Základem této práce je triadvacet veršů páté kapitoly Markova evangelia. Ve známém příběhu o uzdravení ženy trpící krvácením a vzkříšení dcery Jairovy (Mk 5,21-43) evangelista předkládá velmi dynamický text plný symbolických výrazů, dialogů, zvrátů a nečekaných událostí. Slova tohoto úryvku přímo vybízí k dialogu mezi nimi a zkušeností lidského života, což je podstatou *lectio divina*.

Dalším místem, kde se intenzivně setkáváme s biblickým textem je liturgie. Ta umožňuje plnohodnotně zpřítomnit Boží slovo a uvést jej v život. Má tedy mnoho společného s *lectio divina* a také je možné jím se na liturgii připravit.

Čtení Písma, které dnes mnozí provozují, ve většině případů sklouzne do jednoho z extrémů. Prvním je přehnané přemýšlení o textu, „filozofování“, a tím ubíjení pravé podstaty Božího slova vlastními myšlenkami. Druhým je naopak přílišné psychologizování situace, o které se čte a zabývání se vlastními osobními problémy, které zastíní skutečný vztah mezi člověkem a Slovem. Pravé *lectio divina* odhalí charakter textu, který vybízí

k bádání a podněcuje touhu k pochopení slov. Vědecká exegeze k tomu může napomoci. Jednotlivé stupně *lectio divina*, stejně jako různé metody a přístupy biblistiky k textu, mají svůj osobitý charakter, ve kterém se navzájem doplňují a podporují. Kýženým výsledkem jejich kombinace je nalezení a využití společných cílů k duchovnímu prospěchu.

Biblický text by neměl být chápán jen jako spekulativní souhrn znaků, nebo na druhé straně předmět vlastních uvažování a představ, které nemají nic společného s významem jednotlivých slov. Právě vyprávění o Ježíšových zázracích přímo vybízí k přehánění a zveličování některých situací. To nás však může odvést od detailů, kterých bychom si nevšimli a které mohou mít význam pro pochopení textu i pro duchovní prospěch ze čtení. Celkově má jít o vyvážený pohled na text. V každém okamžiku je možné uvést několik argumentů pro čistě rozumové nahlížení a zároveň s nimi i důvody pro čistě duchovní chápání. Pro *lectio divina* je potřebné obojí, protože v kombinaci obojího můžeme najít pravý smysl Písma.

2 Charakteristika *lectio divina*

Metoda čtení Písma svatého *lectio divina* prošla velmi bohatým vývojem. V různých podobách byla používána již lidem Starého zákona (např. Neh 8,1-12), lidmi Ježíšovy doby i jím samotným (např. Lk 4,16-21). Největšího rozkvětu a svého vrcholu dosáhla v období křesťanského starověku. Především díky řeholníkům, zvláště benediktinům, zůstala tato metoda živá i dnes.¹ „*Lectio divina* patristické a mnišské tradice především uchovala existenční návaznost mezi Božím slovem – liturgií – a ‚konkrétní situací.‘ Tento rozměr se, bohužel, v minulých staletích ztratil. Nyní se mu namáhavě otevíráme, když 2. vat. poukázal na ústřední místo Božího slova a jeho ‚slavení‘ v eucharistii.“² V dnešní době můžeme hovořit o znovuoživení této metody. Příčinou je dle mého mínění touha člověka po hlubším duchovním životě a po poznávání Písma. Což také svědčí o odvaze, protože cesta za touto touhou je zcela jistě provázena mnohými obtížemi a nezdary.

Základní princip *lectio divina* lze primárně vyjádřit jako dialog mezi psaným slovem Bible a životní zkušeností. Další principy jsou: oslovení představitosti a vstoupení do děje biblického příběhu, příběh hříchu a milosti, růst v poznání a modlitbě, nezávislost na vzdělání a osobní setkání s textem kombinované se smyslem pro společenství církve.³ „Nejde jen o čtení Bible, ale také čtení zkušeností; objevujeme Bibli ve své životní zkušenosti a svou zkušenost nacházíme v Bibli. Jedno nás učí porozumět druhému. Díky *lectio divina* se Bible stává živou knihou a životní události se stávají slovem Božím.“⁴

Lectio divina lze také nahlédnout v širším kontextu s liturgií. Obojí je vzpomínkou – anamnézí (řec. ἀνάμνησις) – na to, co již dříve bylo slyšeno a co je nám nyní zprostředkováno vzýváním (řec. ἐπικαλέω = vzývám) Ducha svatého – epiklézí.⁵ „Slovo Boží má takovou sílu a moc, že je pro církev oporou a životem a pro její děti posilou víry, pokrmem duše, čistým a trvalým pramenem duchovního života.“⁶

¹ Srov. SYNOD OF BISHOPS: XII Ordinary general assembly: The Word of God in the Life and Mission of the Church – instrumentum laboris, http://www.vatican.va/roman_curia/synod/documents/rc_synod_doc_20080511_instrlabor-xii-assembly_en.html (11.5.2008).

Srov. STEWART Columba: Modlitba a komunita, Benediktinská tradice. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004, 41-47.

² CALATI B[...]: Slovo Boží, in: FIORES Stefano de, GOFFI Tullo (ed.): Slovník spirituality. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, 895, sl. 2.

³ Srov. VERTEUIL Michel de: Svítlnou mým nohám je tvé slovo. *Lectio divina*, Praha: Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, 1998, 3.

⁴ Tamtéž 7.

⁵ Srov. ADAM Adolf: Liturgika. Křesťanská bohoslužba a její vývoj, Praha: Vyšehrad, 2008, 205-206.

⁶ DV, 21.

2.1 Vývoj *lectio divina*

„*Lectio divina* se objevuje v samotné Bibli, ale jako metoda dostalo své jméno a bylo systematizováno ve 4. stol. Prvních tisíc let trvání církve to byl obecný způsob čtení Bible.“⁷ Bohužel bylo Písmo a bádání v této oblasti dlouhou dobu vyhrazeno pouze klerikům. Běžní věřící nebyli v přímém kontaktu s Písmem. „V praxi bylo ústřední postavení slova zamlžováno systémem naukového a disciplinárního zprostředkování, které se vklínilo mezi svědomí věřících a Písmo svaté, takže to zůstalo základním a rozhodujícím prvkem života církve jen formálně.“⁸

Návrat k životu z Písma a tím i k *lectio divina* je dnes spojen s rozvojem biblických věd a také určitou popularizací výsledků jejich zkoumání. Čím jsme vzdálenější od doby vzniku a ustálení formy posvátných textů, tím více potřebujeme objasnění jejich vzniku (důvod vzniku, místo vzniku, adresáti textu, apod.). Dalším handicapem naší doby jsou problémy s porozuměním tehdy běžným vyjadřovacím prostředkům (slovní zásoba, používání různých obrátů a slovních spojení apod.). V tom všem nám jsou nápomocny biblické vědy a výsledky jejich práce. Publikace týkající se biblistiky jsou dnes poměrně snadno dostupné, srozumitelné a mnohé také velmi kvalitní.⁹

2.2 *Stupně lectio divina a metody výkladu Písma*¹⁰

Základní stupně *lectio divina* jsou „čtení, meditace, modlitba a kontemplace (*lectio* neboli *studium*, *meditatio*, *oratio* a *contemplatio*).“¹¹ „Čtení je horlivý a soustředěný pohled do Písma. Rozjímání je snaha mysli vypátrat pod vedením rozumu význam skryté pravdy. Modlitba je oddané zaměření srdce k Bohu, aby se odstranilo zlo nebo dosáhlo dobro. Nazírání je jakési povznesení mysli ponořené do Boha nad sebe tam, kde zakouší radosti věčné slasti.“¹² Tyto stupně ještě mohou být rozšířeny o další. Např. *collatio*, což je sdílení přečteného (či slyšeného) ve společenství a také *actio* neboli *operatio*, které je převedením výsledků kontemplace do praktického života (nakolik je to možné).

V *lectio divina* se prolíná skutečnost, že každé slovo Písma je zároveň slovem Božím a lidským. Studium posvátných textů musí být výlučně spojeno s vírou, aby byla respektována jeho realita jako Božího slova; současně musí být duchovní čtení spojeno se

⁷ VERTEUIL: op. cit.: 3.

⁸ BIANCHI Enzo: Modlit se Boží slovo. Uvedení do *lectio divina*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, 9.

⁹ Zdroje pro *lectio divina* jsou uvedeny v použité literatuře.

¹⁰ Protože primární zaměření této práce není na metody výkladu Písma, není následující výklad vyčerpávající. Je uvedeno jen to, co třeba vzhledem k užití v *lectio divina*.

¹¹ CALATI: op. cit.: 895, sl. 2.

¹² GUIDO II.: Scala Paradisi – Stupně k ráji. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996, 7.

studiem, aby byla respektována nezbytnost meditace lidských slov, ve kterých dostává podobu (je vtěleno) Slovo Boží.¹³ Je důležité se vyvarovat extrémů, které na jedné straně mohou přinést přílišnou intelektualizaci modlitby, nebo naopak fundamentalistický přístup k četbě.¹⁴ Žádný z takových přístupů nerespektuje literární smysl Písma.

V samotném průběhu *lectio divina* lze exegezi využít při přípravě. Stupeň *lectio*, kdy je text a jeho výklad čten či poslouchán, je počátkem odhalování smyslu textu prostřednictvím exegetického čtení. Ve stupni *meditatio* podstatně napomáhá ke správnému pochopení textu vědecká exegeze, která je především výsledkem intelektuální činnosti. Stupně *oratio* a *contemplatio* jsou doslova nabity vlastní duchovní aktivitou účastníků *lectio divina*, ale i ta může být podpořena dobře připravenou exegezí textu.¹⁵ Při čtení vzniká určitá dynamika vyvolaná textem a dává zaznít výzvě, kterou čtenáři slyší (sami nebo ve skupině).¹⁶

V jednotlivých stupních *lectio divina* lze použít řadu přístupů k textu. Např. upozorňování na myšlenkový kontext s dalšími úryvky z Písma je určitým praktikováním metod výkladu, které užíval Ježíš a apoštolové a kterých se také drží církve, když vybírá biblické úryvky pro slavení liturgie. Různé přístupy k textu mohou podpořit dobré pochopení textu i následné rozvinutí ve stupních *lectio divina*.

2.2.1 Metody výkladu Ježíše a apoštolů

Ježíš používal kromě jiných, především rabínských, formu výkladu, kterou můžeme nazvat potvrzující. Na své osobě potvrzoval slova Starého zákona (např. Lk 4,21). My dnes nemůžeme používat metodu, která náleží pouze Ježíšovi, ale musíme uznat, že jedinou branou k pochopení textu Starého i Nového zákona je sám Kristus. Dále Ježíš zjevoval smysl Písma, tedy používal metodu zjevující. Na základě pokládání otázek, Ježíš vysvětloval skutečný smysl textu (např. Mt 19,3-13). Tím nás učí neustálému hledání a bdělosti k myšlenkám, které přicházejí.¹⁷ Dnes je pro nás Ježíš branou k porozumění Písma, ne jeho doslovným potvrzením. Když vidíme Ježíše jako Krista, nalézáme v něm smysl všech posvátných textů. V Novém zákoně se osvětlují slova Starého zákona.

Apoštolové také používali řadu metod výkladu Písma. Mezi nimi bychom mohli vyzdvihnout tzv. metodu kristologickou. SZ je chápán v jeho jednotě a ústí ke Kristu.

¹³ Srov. COSTACURTA Bruna: COSTACURTA Bruna: Prayerful Reading and Faithful Exegesis. On the Relationship between *lectio divina* and Biblical Scholarship, in: Bulletin Dei Verbum – English edition 3-4 (2007) 5-7.

¹⁴ Srov. VBC, 59.

¹⁵ Srov. BIANCHI: op. cit.: 49.

¹⁶ Srov. tamtéž 49.

¹⁷ Srov. MASINI Mario: Úvod do *lectio divina*. Teologie, metoda, spiritualita, praxe, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1993, 36 – 38.

Události Starého zákona s předobraznými událostmi, vedou ke křesťanské přítomnosti. Starý zákon bez Krista nemá smysl. To také vede k další metodě používané apoštoly: předobrazné. Ta pokládá některé skutečnosti Starého zákona za předobraz a vzor jiných skutečností, které docházejí pravdivosti v zákoně Novém. Není to pouze symbolický předobraz, je založen na faktech.¹⁸ Apoštolové denně přicházeli do styku s Božím slovem a také se setkávali s tím nejlepším exegetou, s Ježíšem. Byli to však obyčejní lidé. Proto jejich metody můžeme s jistotou označit jako použitelné i pro dnešní dobu.

Všechny tyto skutečnosti jsou pro nás podnětem ke zkoumání významu biblického textu, které nemusí probíhat jen na vědecké úrovni. Naslouchat Božím slovu, především tomu, které nám předkládá liturgie, může každý, kdo dokáže vnímat slova a přemýšlet o jejich významu.

2.2.2 Současné metody výkladu

Dnes používané metody výkladu Písma jsou založeny na kritickém zkoumání Písma. Historicko-kritická metoda, která je nejdůležitější a nepostradatelnou,¹⁹ objasňuje především autorství, místo a dobu vzniku biblických textů, společnost a kulturu, ve které vznikaly („Sitz im Leben“) a také jejich adresáty a záměr autorů, se kterým je sepisovali. Protože je základní metodou, která udává směr dalším úvahám, je jejím cílem otevřít cestu k významu biblického textu, tak jak ho známe dnes. Tato metoda má však své hranice, proto na ni navazují další.²⁰

Důležitá pro *lectio divina* je narativní (vyprávěcí) analýza, která nabízí pochopení textu z hlediska vyprávění a svědectví. Jde v ní o usnadnění identifikace čtenáře s člověkem, kterému byl text primárně určen a jeho světa, jehož odraz může do značné míry ovlivnit svět současného čtenáře. Je to právě to, co je vlastní stupni *meditatio*, ve kterém je důležitý přechod od historických souvislostí textu k jeho významu pro současného čtenáře.²¹ S tím také souvisí přístup daný dějinami působnosti textu. V dějinách je možné sledovat různé přijímání a působení posvátných textů často i s mylnými, či tendenčními interpretačními proudy.²²

Církev opatruje Boží slovo a dbá o jeho výklad. Dnes čteme posvátné texty, které byly přijaty celým společenstvím církve, jež má úkol vykládat Boží slovo a bdít nad tím, aby výklad zůstal věrný tradici.²³ Tradice se snaží uchovat Písmo v celé jeho jednotě.

¹⁸ Srov. tamtéž: 38 – 40.

¹⁹ Srov. VBC, 33.

²⁰ Srov. tamtéž: 35.

²¹ Srov. tamtéž: 41-42.

²² Srov. tamtéž: 49.

²³ Srov. DV, 10.

Stejně tak kanonický přístup ke čtení Písma spočívá v pohledu na jednotu Starého a Nového zákona. „Zbavit Starý zákon jeho podstaty by znamenalo zbavit Nový zákon jeho zakořenění v dějinách.“²⁴

I dnešní doba přináší různé pohledy na Písmo a na jeho čtení. Kontextuální přístupy ukazují, že výklad textu je závislý na mentalitě a zájmech čtenářů. Exegeté dnes přejímají hlediska současných myšlenkových proudů.²⁵ Je však důležité, aby Písmo nebylo znásilňováno ve vidině vlastního chtěného dosažení cíle. S tím také souvisí fundamentalistická četba Písma, která vychází z toho, že každé slovo Písma je bez jakéhokoli omylu a tudíž je třeba ho číst a vykládat ve všech detailech. V tomto „doslovném výkladu“ se dostáváme do opozice historicko-kritické metodě, protože podobné uvažování o posvátných textech nerespektuje historický růst a vývoj Bible ve smyslu, který je uveden v popisu výše uvedených přístupů k jejímu textu.

Pokud bychom chtěli stanovit tvrzení, zda je důležité vzít vážně bádání na poli biblických věd ve způsobu čtení Písma, které se na první pohled jeví jako zcela duchovní, musíme si přiznat, že toho nejsme schopni, aniž bychom takovou možnost připustili a vyzkoušeli ji. Hlavním cílem výkladu, nejen pro *lectio divina*, je pochopení psaného slova Písma, po kterém má následovat setkání s živým Slovem, Ježíšem Kristem. Pochopení biblického textu, na základě vědecké analýzy, není cílem ani překážkou, ale klíčem k modlitbě (*oratio*) a kontemplaci (*contemplatio*).²⁶ Rozum a víra jsou tak vyzvány ke spolupráci.

²⁴ VBC, 47.

²⁵ Srov. tamtéž: 54.

²⁶ Srov. VLKOVÁ Ivana Gabriela: *Lectio divina* – místo Bible v životě křesťana, in: Dialog – Evropa 21 3-4 (2008) 4-9.

3 Pohled vědecké exegeze na Mk 5,21-43

Práce vychází z textu Markova evangelia o uzdravení ženy trpící krvácením²⁷ a vzkříšení dcery Jairovy (Mk 5,21-43). Text na tomto místě neuvádím, přestože je to vlastní metodě *lectio divina*, ve stupni *lectio* je text čten. Pokud je však úryvek příliš dlouhý, tak je možné čtení celého textu vynechat a číst ho po částech s patřičným komentářem.²⁸ Záleží na času, který jsou účastníci ochotni a schopni věnovat modlitbě.

V rozboru textu je třeba sledovat smysl Písma ve dvou směrech. Ve smyslu literárním, který je obsažen ve slovech a odhalen exegezí textu, mají všechna ostatní uvažování svůj základ. Zatímco ve smyslu duchovním lze najít obsah víry, způsob našeho chování i směřování našeho života.²⁹ Aby byl dosažen cíl *lectio divina*, tedy dialog mezi psaným slovem Bible a životní zkušeností, je nutné prolínání a doplňování těchto dvou smyslů. To je také základní princip, který celá práce respektuje.

3.1 Úvod do evangelia sv. Marka³⁰

Markovo evangelium je považováno za nejstarší z evangelíí. Bylo sepsáno koncem padesátých let nebo počátkem let šedesátých. Autorem je podle mínění prvotní církve muž jménem (Jan) Marek, který je zmíněn na několika místech NZ³¹ a který ve svém díle vychází z kázání apoštola Petra, jehož byl „učedníkem“. Spojení evangelisty Marka a apoštola Petra je pro další studium textu důležité.

Adresáty jsou nejspíše křesťané z pohanů, pravděpodobně v Římě, kde zřejmě Marek zaznamenával Petrovo kázání pro ty, kteří ho poslouchali. Poměrně podrobně popisuje židovské zvyky a nezapomíná zdůraznit, že Ježíš mnohé z nich měnil nebo dokonce rušil.

Marek především odpovídá ve svém evangeliu na otázku: „Kdo je Ježíš?“ (christologie) a odhaluje smysl pravého ucednictví. Soustředí se především na Ježíšovo

²⁷ V některých překladech se píše o ženě trpící krvotokem (např. Jeruzalémská bible. Evangelia, Praha: Krystal OP, 2006, 99.), což je druh vaginálního krvácení. Protože používám liturgický překlad, sjednotil jsem v práci označení tohoto onemocnění a používám pojem krvácení. Více je uvedeno v komentáři k jednotlivým veršům v kapitole 3.5.

²⁸ To je praxí např. v Teologickém konviktu v Olomouci při modlitbě *lectio divina*. Celý úryvek je obsahem Přílohy 1 (Text Mk 5,21-43).

²⁹ Srov. Katechismus katolické církve. Praha: Zvon, 1995, 115-117.

³⁰ Základem této kapitoly je CARSON D[...] A[...], MOO Douglas J[...]: Úvod do Nového zákona. Praha: Návrat domů, 2008, 76, 146-166.

Pokud je použito ještě jiného zdroje je to na patřičném místě uvedeno v poznámce pod čarou.

³¹ Sk 12,12.25; 13,5; 15,37n.; Kol 4,10; 2 Tim 4,11; Flm 24; 1 Petr 5,13.

Srov. LIMBECK Meinrad: Evangelium sv. Marka (= Malý Stuttgartský komentář 2). Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997, 11.

jednání a utrpení. Méně uvádí přímých řečí, které Ježíš pronášel,³² protože prvotní církve se zajímala spíše o skutečnost (činy a jejich výsledky) než o Ježíšova slova.

Ještě více to Marek podtrhuje skutečností, že v textu dává velký prostor Ježíšovým zázrakům, které líčí jako mocné činy (projevy moci). Rozhodně se vyhýbá výrazům, které by naznačovaly nějakou podívanou nebo senzaci. Vyprávění o zázracích činí téměř polovinu textu popisující Ježíšovu činnost na veřejnosti, který je obsahem první poloviny spisu.³³ Markovo evangelium se svým povzbuzujícím charakterem podobá raně křesťanskému evangelizačnímu kázání, která apoštol Petr, jeho bezprostřední pramen, jistě pronášel.

3.2 *Struktura textu*

Evangelista předkládá dva paralelní příběhy, které jsou vklíněny do sebe. Jde o to, že jedno vyprávění je přerušeno druhým příběhem a po jeho ukončení se zase vrací k prvnímu příběhu. To je oblíbená Markova metoda, kterou exegeté někdy nazývají „Marcan sandwich“.³⁴ Marek ji používá k vytvoření napjatého očekávání ve vypravování. Nachází se ještě na několika dalších místech jeho evangelia.³⁵ V obou vyprávěních můžeme najít několik styčných bodů, takže si příběhy nekonkurují, ale spíše se doplňují.

³² Srov. tamtéž 12.

³³ Srov. BROŽ Jaroslav: Evangelium podle sv. Marka. Studijní text KTF UK v Praze. <http://ktf.cuni.cz/~broz/distancni/marek.html> (15.4.2009).

³⁴ Tamtéž.

³⁵ Např. 3,20-55; 6,7-32; 11,12-26; 14,1-11; 14,10-25; 14,54-72.

Srov. DONAHUE John R[...], HARRINGTON Daniel J[...]: Evangelium podle Marka (= Sacra pagina 2). Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, 28.

3.2.1 Základní rozčlenění textu, styčné body obou příběhů

Pro další jednodušší použití jsem rozdělil text na několik částí a označil je písmeny.

A	v. 21a	Úvod
B	vv. 21b-24	Prosba představeného synagogy Jaira o uzdravení dcery Seznámení s jeho situací
C	vv. 25-26	Představení ženy trpící krvácením, seznámení s její situací
D	vv. 27-29	Uzdravení ženy trpící krvácením (První zázrak)
E	vv. 30-32	Hledání ženy, která se dotkla Ježíše.
F	vv. 33-34	Přiznání ženy a ujištění od Ježíše. Závěr vyprávění o prvním zázraku
G	vv. 35-36	Přechod vyprávění k druhému zázraku (Navázání na vv. 21-24) Oznámení o smrti dcery Jairovy
H	v. 37	Oddělení druhého příběhu od prvního, požadavek soukromí
I	vv. 38-40a	Situace, kterou nelze změnit; výsměch okolí
J	vv. 40b-42	Vzkříšení dcery Jairovy (Druhý zázrak)
K	vv. 43	Závěr vyprávění o druhém zázraku

Oba příběhy mají stejnou osnovu, která je uvedena v následující tabulce.³⁶

Situace v příběhu...	...dcery Jairovy	...ženy trpící krvácením	osnova příběhu
Seznámení s bezvýchodností situace	B	C	napětí
Vystupňování situace	G, H, I	C ³⁷ , E	gradace
Vyřešení situace, Ježíšův zázrak	J	D, F	rozuzlení

Oba příběhy mají své rozuzlení (vrchol), kterým je vyřešení situace prosebníka. Na první pohled méně dramatický příběh ženy trpící krvácením má ve svém průběhu dva vrcholy. To ještě více dramatizuje situaci a dodává celému příběhu napětí.³⁸

³⁶ Ve druhém a třetím sloupci je použito označení částí textu z předchozí tabulky.

³⁷ Vystupňování situace v příběhu ženy trpící krvácením je vysvětleno níže v komentáři k vv. 25n.

³⁸ Grafické zpracování stupňování napětí v příběhu je obsahem Přílohy 2 (Graf stupňování napětí v příběhu).

Následující body jsou navzájem doplňující se v obou vyprávěních.

Příběh dcery Jairovy	v.	Příběh ženy trpící krvácením	v.	Význam³⁹
Jairos padá Ježíšovi k nohám před zázrakem	22	Žena padá Ježíšovi k nohám po zázraku	33	úcta, prosba
Jairově dceři je 12 let	42	Žena trpěla 12 let krvácením	25	plnost času
Jairova dcera	25	Žena je nazvána dcerou	34a	Boží „synovství“
Jairos je ujištěn o záchraně dcery před zázrakem	36	Ženě je zvěstována záchrana po zázraku	34b	Víra
„Neboj se!“	36	ustrášená a rozechvěná	33	Setkání s Bohem
Vzkříšení Jairovy dcery se děje v soukromí...	40	Žena chtěla uzdravit v soukromí,...	27	„Člověk má plány,...
...nikdo se o něm nemá dovědět	43	...ale byla donucena vyznat se na veřejnosti	33	...které Bůh mění.“

V textu také můžeme nalézt dvojici sobě navzájem si odporujících tvrzení: v. 35 a v. 39.⁴⁰

3.3 Synoptické srovnání

V synoptických evangeliích je vypravování těchto příběhů také obsaženo. Matouš jej uvádí ve značně zkráceném znění, Lukáš pouze s menšími odchylkami od Mk.⁴¹ V Janově evangeliu se podobný příběh nevyskytuje.

3.3.1 Kontext v evangeliu

Celý text je závěrem tří vyprávění o zázracích (4,35-5,43). Prvním je utišení bouře na Genezaretském jezeře (4,35-41), po něm následuje uzdravení člověka posedlého zlým duchem, který byl vehnán do stáda vepřů (5,1-20) a vyprávění o vzkříšení dcery Jairovy s vloženým příběhem o uzdravení ženy trpící krvácením (5,21-43).

Po vyprávění o zázracích Marek podává zprávu o Ježíšově setkání s lidmi v Nazaretě (6,1-6a), kde je ještě výrazněji umocněno nepochopení jeho činů především větou: „Nikde prorok neznamena tak málo jako ve své vlasti, u svých příbuzných a ve své rodině.“ (6,4).

V širším kontextu je úryvek součástí celku (3,13-6,6a), ve kterém Marek píše o tajemství Božího království, které je zjevováno Ježíšovým povoláním apoštolů (3,13-19),

³⁹ Význam jednotlivých částí textu je uveden v komentáři a výkladu k veršům v kapitole 3.5.

⁴⁰ Více je uvedeno níže v komentáři k vv. 35.39 v kapitole 3.5.

⁴¹ V synoptickém srovnání jsou také uvedeny další dva příběhy (Lk 7,11-17, Sk 9,36-42), které mají podobnou strukturu příběhu a užívají podobných výrazů a symbolů.

předkládání podobností (4,1-34) a činění zázraků (4,35-5,43). Je však také doprovázeno nepochopením ze strany učedníků (3,38; 5,31), příbuzných (3,31-35) i mnoha dalších lidí (3,20-30; 6,1-6a).⁴² Po tomto celku následuje vyprávění o poslání apoštolů do okolí hlásat obrácení, vyhánět zlé duchy a uzdravovat nemocné (srov. 6,12n.).

3.3.2 Paralelní místa v Matoušově evangeliu: Mt 9,18-26

Matoušovo vypravování je daleko stručnější než v Mk. Kontext je také jiný. Zázrak utišení bouře se nachází již v Mt 8,23-27. Po něm v Mt Ježíš uzdravuje v gadarském kraji dva posedlé zlým duchem (8,28-34). Za tyto dva zázraky však Matouš vkládá ještě uzdravení ochrnutého (9,1-8), povolání celníka Matouše (9,9-13) a spor s Janovými učedníky o púst (9,14-17). Teprve pak následuje paralelní vyprávění o vzkříšení dcery Jairovy a uzdravení ženy trpící krvácením (9,18-26). Po těchto dvou zázracích Matouš vkládá ještě vyprávění o uzdravení dvou slepých a němého člověka posedlého zlým duchem (9,27-38) a po něm teprve následuje desátá kapitola začínající posláním apoštolů do okolí.

Ve stručném vyprávění o uzdravení ženy trpící krvácením (vv. 20-22) zcela schází popis situace ženy a také pátrání po té, která se Ježíše dotkla. Z textu dále vyplývá, že uzdravena byla až po slovech Ježíše: „Bud' dobré mysli, dcero. Tvá víra tě zachránila.“ (v. 22).

Dynamičnost v Mt také schází díky tomu, že představený synagogy, jehož jméno v textu není uvedeno, přišel za Ježíšem v okamžiku, kdy byla dcera již mrtvá (v. 18). Přišel tedy prosit o její vzkříšení, ne o uzdravení (v. 18). Tím pádem chybí v textu povzbuzující výroky o posílení víry, které však nejsou potřeba, protože představený synagogy svou víru již dosvědčil v prosbě o vzkříšení. Ježíš v Mt nikoho neprivilejuje, aby se mohl účastnit uskutečnění zázraku (Petr, Jakub, Jan), který se odehrává mlčky, bez vrcholné formule (v. 25). Oproti paralelním textům u synoptiků končí toto vyprávění velmi překvapivě: „Zpráva o tom se roznesla po celé té krajině.“ (v. 26).

3.3.3 Paralelní místa v Lukášově evangeliu: Lk 8,40-56

Vyprávění je téměř identické jako v Mk. Kontext v evangeliu je „de facto“ stejný, v Lk je pouze vynecháno zastavení Ježíše v Nazaretě (Mk 6,1-6a), přímo následuje vyslání Dvanácti.

V příběhu o uzdravení ženy s krvácením je ve v. 45 uvedeno jméno apoštola Petra, který Ježíšovi odpovídá. Je zde také zmínka, že se žena dotkla střapce jeho šatů (v. 44)

⁴² Srov. LIMBECK: op. cit.: 15, 49-74.

a také skutečnost, že všichni popírali, že se Ježíše někdo dotkl (v. 45). Napětí je zde vystupňováno hledáním viníka, což je pro uzdravenou ženu velmi trapné. Je to však vystupňování situace, které je v Mk nahrazeno popisem bezvýchodnosti situace nemocné ženy. V Lk také chybí zmínka o tom, že Ježíš poznal, že z něj vyšla zázračná moc (Mk 5,30), z průběhu vyprávění je to však jasné.

V Lk nejsou citována Ježíšova vrcholná slova zázraku v aramejštině. Lukáš však přímo a jasně říká, že se děvčeti vrátil život (v. 55). Věk děvčete je v Lk uveden již na začátku, ale s pochybností: „měl jedinou dceru, asi dvanáctiletou“ (v. 42). Marek také neuvádí, že byla dcera jediná.

3.3.4 Vzkříšení mládence v Naimu: Lk 7,11-17

¹² Když se přiblížil k městské bráně, právě vynášeli mrtvého; byl to jediný syn a jeho matka byla vdova. Z města ji doprovázel velký zástup. ¹³ Když ji Pán uviděl, bylo mu jí líto a řekl jí: „Neplač!“ ¹⁴ Přistoupil k márám a dotkl se jich. Ti, kdo je nesli, se zastavili. Řekl: „Mládenče, pravím ti, vstaň!“ ¹⁵ Mrtvý se posadil a začal mluvit. Ježíš ho vrátil jeho matce.

Tento zázrak se děje jakoby mimochodem a vypravuje o něm pouze evangelista Lukáš. Přímou v textu lze snadno vypožorovat některé společné rysy s příběhem dcery Jairovy.

Vzkříšení mládence v Naimu	místo v Lk	Vzkříšení dcery Jairovy	místo v Lk
Ježíš jedná s matkou	7,12	Ježíš jedná s otcem	8,42
Jediný syn	7,12	jediná dcera	8,42
doprovázel ji velký zástup	7,12	lidé se v zástupech na Ježíše tlačili	8,42
„Neplač!“	7,13	„Neboj se, jen věř!“	8,51
přistoupil k márám a dotkl se jich ... řekl...	7,14	vzal ji za ruku a zvolal:...	8,54
... „Mládenče, pravím ti, vstaň!“	7,14	... „Dívko, vstaň!“	8,54
Posadil se a začal mluvit	7,15	vrátil se jí život a okamžitě vstala	8,55

3.3.5 Vzkříšení Tabity v Joppe: Sk 9,36-42

⁴⁰ Petr poslal všechny ven, poklekl a modlil se. Potom se obrátil k mrtvole a řekl: „Tabito vstaň!“ Ona otevřela oči, podívala se na Petra a posadila se. ⁴¹ Podal jí ruku a pozdvihl ji. Zavolal pak dovnitř křesťany a vdovy a ukázal jim ji živou.

I zde můžeme nalézt několik styčných bodů s příběhem o vzkříšení dcery Jairovy. Zvláště patrné je to ve v. 40. Petrova slova: „Tabito, vstaň!“ (aram. „Tabita kum!“) jsou

silně podobná slovům Ježíše „Talitha kum!“⁴³ Ježíšovy zázračné spásné činy pokračují v působení těch, kdo hlásají evangelium, v apoštolech,⁴⁴ kterým je předána stejná moc, jakou měl Ježíš sám.

3.4 Další místa v Písmu

Kromě míst uvedených v předchozím textu je ještě možné najít v Písmu další příběhy s podobným tématem. V následujících dvou úryvcích ze SZ vystupují jako zprostředkovatelé vzkříšení proroci Elijáš a Elizeus (Elíša), jejichž životy jsou v Matoušově evangeliu dány do paralely životů Jana Křtitele a Ježíše. Nejvíce zázraků ve Starém zákoně se děje právě za přítomnosti Elijáše a Elizea.⁴⁵ S výchozím textem jsou styčné dva body: prolomení tabu o rituální čistotě (zákaz dotýkat se mrtvých těl) a vděčnost matky vzkříšeného dítěte (vyslovení této vděčnosti, padnutí k nohám proroka). V průběhu zázraku jde především o upevnění víry těch, kdo jsou adresáty zázraku.

V Novém zákoně je také několik míst, která hovoří o vzkříšení z mrtvých. Nejdůležitější z nich je příběh o vzkříšení Lazara z Janova evangelia, kde je několik styčných bodů.

3.4.1 Elijáš vzkřísí vdovina syna: 1 Král 17,17-24

Elijáš v tomto příběhu boří tabu, které spočívalo v zákazu dotýkat se mrtvého těla, bere do náručí mrtvého syna ženy, u které bydlí, a odnáší ho do soukromí svého pokojíku (v. 19). „Elijáš se pouští do zápasu o víru vdovy.“⁴⁶ V síle modlitby se navrací dítěti život (vv. 20n.). „Elijáš zvěstuje svým činem, že Hospodin je vítěz nad smrtí.“⁴⁷ Žena projevuje svou vděčnost prorokovi slovně.

3.4.2 Elizeus vzkřísí syna Šunamitky: 2 Král 4,8-37

Elizeus nejprve předpoví bezdětné ženě, která má starého muže, že se jí narodí syn. Je to odměna za pohostinství, které jemu a jeho společníkovi Gechazimu poskytovala (vv. 8-17). Když pak její syn nečekaně zemře, vydává se za Elizeem se smutkem. Neříká nic o pomoci, o vrácení syna mezi živé. Vrhá se k Elizeovým nohám spíše s výčitkou, že vůbec neměla dítě mít (vv. 18-28). Elizeus po nepodařeném pokusu o vzkříšení, kdy

⁴³ Srov. BROŽ Jaroslav: Skutky apoštolů. Studijní text KTF UK v Praze. <http://ktf.cuni.cz/~broz/distancni/skutky.html> (15.4.2009).

⁴⁴ Srov. KLIESCH Klaus: Skutky apoštolů (= Malý Stuttgartský komentář 5). Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, 72.

⁴⁵ Srov. DILLARD Raymond B[...], LONGMAN Tremper III.: Úvod do Starého zákona. Praha: Návrat domů, 2003, 156.

⁴⁶ BÍČ Miloš: Výklady ke Starému zákonu II. Jozue až Ester, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996, 405.

⁴⁷ Tamtéž 406.

k mrtvému chlapci poslal Gechazima se svou holí, odchází do ženina domu, kde opět porušuje zákaz o rituální čistotě, když se po modlitbě k Hospodinu dotýká chlapce, dokonce se na něj pokládá celým tělem, aby ho zahřál (vv. 29-34). Potom se prošel domem, vrátil se a položil se opět na chlapce. Ten sedmkrát kýchl a otevřel oči (vv. 35-36). „Sedmero kýchnutí je znamením, že je osvobozen z moci smrti. Kýchnutím, podle židovských představ, odcházely z člověka zlé a ošklivé mocnosti. Sedmička je pak číslo plnosti a dokonalosti.“⁴⁸ Žena se potom opět vrhá k Elizeovým nohám, tentokrát s vděčností (v. 37)

I v tomto příběhu je znamením nového života dotek a síla modlitby. Hospodin je dárce obnověného života.

3.4.3 Vzkříšení Lazara: Jan 11

Jedenáctá kapitola Janova evangelia nám předkládá známý text o vzkříšení mrtvého Lazara, bratra Marie a Marty, který je mocným, triumfálním závěrem Ježíšova veřejného působení. Proti jiným zprávám o vzkříšení mrtvého člověka je to vypravování značně delší a propracovanější. Přesto však má stejné poselství.⁴⁹ V tomto textu můžeme najít několik míst vztahujících se k předchozímu výkladu.

¹¹ ... „Náš přítel Lazar spí, ale jdu tam, abych ho probudil.“ ¹² Učedníci mu řekli: „Pane, jestliže spí, uzdraví se.“ ¹³ Ježíš však mluvil o jeho smrti, ale oni mysleli, že mluví o skutečném usnutí. ¹⁴ Ježíš jim tedy řekl otevřeně: „Lazar umřel.“ ¹⁵ a jsem rád, že jsem tam nebyl, kvůli vám, abyste uvěřili. ...“

Janův Ježíš používá slova „spánek“ jako eufemismus pro skutečnost smrti a učedníci to zjevně nechápou (srov. Mk 5,39n.). Také chce posílit víru učedníků, stejně jako víru Jaira, v příběhu vzkříšení jeho dcery.

³² Jakmile Marie došla tam, kde byl Ježíš, a uviděla ho, klesla mu k nohám. ...

Stejně jako Ježíšovi k nohám padají Jairo a žena trpící krvácením (srov. Mk 5,22.33).

³⁹ Ježíš řekl: „Odstraňte ten kámen!“ Sestra zemřelého Marta mu namítla: „Pane, už zapáchá, vždyť je tam čtvrtý den.“ ⁴⁰ Ježíš jí odpověděl: „Řekl jsem ti, přece, že budeš-li věřit, uvidíš slávu Boží.“

Ježíš povzbuzuje víru Marty, stejně jako povzbuzuje víru představeného synagogy Jaira (srov. Mk 5,36).

⁴⁸ Tamtéž 445.

⁴⁹ Srov. PORSCH Felix: Evangelium sv. Jana (= Malý Stuttgartský komentář 4). Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998, 110.

⁴³ ...zvolať mocným hlasem: „Lazare, pojd' ven!“

Se stejným důrazem oslovuje Jairovu dceru: „Děvče, říkám ti, vstaň!“ (Mk 5,41).

Nejdůležitější jsou však pro nás Ježíšova slova, ve kterých vymezuje, kdo je dárce života a komu náleží hlavní slovo při vzkříšení z mrtvých.

²⁵ „Já jsem vzkříšení a život.“

3.5 Komentář a výklad Mk 5,21-43⁵⁰

²¹ Ježíš se vrátil lodí na druhý břeh a už se kolem něho shromáždil velký zástup. Když byl ještě na břehu moře,

Tento verš spojuje vyprávění s předchozími událostmi, které se odehrály na židovské straně jezera. Umístění „na břehu moře“ (řec. *παρὰ τὴν θάλασσαν* doslova podél moře) je naznačením důležitosti toho, co se v příběhu odehrává. Na stejné místo umisťuje Marek i další důležité události, např. povolání učedníků (1,16-20), povolání celníka Léviho (2,13-15), nebo řeč v podobenstvích (4,1-34).

Břeh je místem, kde se odděluje pevnina od moře. Pro Izraelity byla pevnina jistotou, kdežto moře pro ně představovalo velkou nejistotu, dokonce až nebezpečí.⁵¹ To můžeme také vidět např. v reakci učedníků na lodi při vypuknutí bouře (např. Mk 4,35-41) nebo Petrův strach, když krácel za Ježíšem po hladině (Mt 14,30). Břeh je hranicí mezi dobrem a zlem. V příběhu Mk 5,21-43 je znamením pro hraniční situaci lidské existence ženy trpící krvácením a pro dceru Jairovu dokonce její překročení.

Matouš kromě paralelních míst Mk spojuje tímto výrazem vyprávění o uzdravení posedlé dcery kananejské ženy a o druhém rozmnožení chleba pro zástupy (Srov. Mt 15,29). Jsou to svým způsobem také dvě hraniční situace lidské existence (posedlost zlým duchem a hlad) zakončené předobrazem eucharistie.

Matouš ve vyprávění o řeči v podobenstvích používá výraz „αἰγιαλός“, který znamená břeh, pobřeží či pláž. Stejný výraz je i v 21. kapitole Janova evangelia, ve které se popisuje setkání apoštolů se vzkříšeným Ježíšem. Zde Ježíš učedníkům vlévá do srdce novou naději. Zároveň pověřuje Petra, aby bděl nad jeho stádem, nad církví. „On (Kristus) je hlava těla, to je církev.“ (Kol 1,18). Více o výrazu „tělo“ je uvedeno v komentáři k v. 29.

⁵⁰ Základem této kapitoly je DONAHUE, HARRINGTON: op. cit.: 185-190.

Použito dalších zdrojů je na patřičném místě uvedeno pod čarou.

Odkazy na další místa Písma jsou nalezeny především pomocí programu Theophilos 3, ČEP a knihy Biblická konkordance, druhé revidované vydání, Praha: Křesťanský spolek mladíků v Čechách, 1933.

Shrnutí nejdůležitějších odkazů je obsahem Přílohy 3 (Biblické konkordance Mk 5,21-43).

⁵¹ Srov. FRAINE Jean de, GRELOT Pierre: Moře, in: LÉON-DUFOUR Xavier a kol. (ed.): Slovník biblické teologie. Řím: Velehrad – Křesťanská akademie, 1991, 241, sl. 1.

Jedna ze zmínek o břehu ve SZ se vztahuje k odchodu Izraelitů z Egypta. Bylo to místo, na kterém viděli své pronásledovatele ležet mrtvé (Ex 14,30).

²² *přišel k němu jeden z představených synagogy, jmenoval se Jairos. Jak ho uviděl, padl mu k nohám*

Představený synagogy především dohlížel na fyzický a finanční prospěch synagogy. Představených jedné synagogy existovalo zřejmě více, jak dosvědčují Sk 13,15. Uvedení jména Jairos je v Mk jedním ze dvou takových případů ve vyprávění o zázracích.⁵² Marek význam jeho jména nevysvětluje, jak to obvykle dělává. Někteří biblisté se domnívají, že je to slovní hříčka znamenající „on svítí“ či „on probudí, vzbudí“ To by ovšem spíše ukazovalo na Ježíše než na představeného synagogy. Uvedení jeho jména možná ukazuje na osobní angažovanost Ježíše „v kauze“ uzdravení dcery představeného synagogy oproti „bezejmennému“ zástupu, který se na Ježíše tlačí a v kterém je také žena trpící krvácením (viz komentář k dalším veršům).

Padnutí k nohám (řec. πίπτω πρὸς τοὺς πόδας) v tomto verši vyjadřuje spíše postoj prosebníka. Ve stejném významu toto spojení užívá Lukáš v příběhu o ženě v domě farizeje Šimona, která padla Ježíšovi k nohám (Lk 7,44). Také je ho užito ve smyslu klanění se, uctívání. Např. klanění se mudrců z východu narozenému Ježíši (Mt 2,11), ale také ďábel pokouší Ježíše podobnými slovy: „To všechno ti dám, jestliže padneš a budeš se mi klanět.“ (Mt 4,9), stejná slova však ve svém evangeliu Jan užívá, když se klaní Ježíši Jidáš spolu s vojáky, kteří ho přišli zatknout (Jan 18,6).

²³ *a snažně ho prosil: „Moje dceruška umírá. Pojď, vlož na ni ruce, aby byla zachráněna a žila.“*

Snažná či naléhavá prosba (od řec. slovesa παρακαλέω) je charakteristickým znakem žádosti o uzdravení, spolu s klaněním (viz předchozí verš) zvýrazňuje Ježíšovu důstojnost. Také je obojí poukazem na to, že se všichni židovští představitelé nestavěli proti Ježíšovi.

Zdrobnělina „dceruška“ vyjadřuje blízkost a lásku otce, nikoli pouze věk, či tělesnou výšku.

Vložit na někoho ruku (řec. ἐπιτίθημι τὰς χεῖρας) je obrat, který má někdy i negativní význam ublížení (Gn 37,27; Lv 24,14; Neh 13,21; Lk 20,19). Také se však vyskytuje v souvislostech s žehnáním (Sk 8,19), svěcením (Lv 8,10), obětními obřady (Ex 29,10; Lv 4,15), uzdravováním (2 Král 4,34; Mk 16,18; Sk 9,12) a darováním Ducha sv. (Sk 8,18n; Sk 9,16).

⁵² Druhým je uzdravený slepec Bartimaios u Jericha. Mk 10,46-52

Výraz „zachráněna“ může být přeložen jako „uzdravena“, „vyléčena“, ale také „spasena“ (od řec. slovesa σώζω). Jairoš žádá pro svou dceru záchranu z moci smrti. V Lk 8,50 je toto slovo vloženo do úst Ježíšovi při povzbuzení víry Jaira (viz. komentář k v. 36). Stejně zachránění je možné vysledovat u ženy trpící krvácením ve v. 28.

²⁴ *Ježíš s ním odešel. Velký zástup šel za ním a tlačili se na něj.*

Ježíš odchází okamžitě. Výraz „velký zástup“ (řec. ὄχλος πολύς) nás vrací zpět do vypravování (v. 21). Velký zástup tvoří Ježíšovi příznivci a přátelé naslouchající jeho kázání (Mk 4,1), následují ho (Mt 20,29), obdivují jeho činy (Lk 7,11; Jan 12,9), zdraví ho při vjezdu do Jeruzaléma (Jan 12,12) Ale také ti, kteří přišli s Jidášem zatknout Ježíše (Mt 26,47; Mk 14,43). Je to však také počet těch, kteří vstupují v nebeský Jeruzalém (Zj 7,9).

Výraz „tlačili se na něj“ (řec. συνθλίβω) nás již připravuje na nové vložené vypravování. Tento verš dodává vyprávění potřebnou dynamiku. (v. 31)

²⁵ *Byla tam jedna žena, která dvanáct let trpěla krvácením,*

Obratem „krvácení“ (řec. ῥύσις αἵματος, doslova tok krve, krvotok) se v Lv 15,19 označuje menstruační krvácení a v Lv 15,29 další nespecifikované formy vaginálního krvácení. Podle patnácté kapitoly Třetí knihy Mojžíšovy způsobují oba typy krvácení rituální nečistotu ženy, všech věcí i lidí, kterých se dotkne. Doba trvání krvácení (dvanáct let) je vazbou na příběh vzkříšení dcery Jairovy (v. 42). Krev, která vytéká z těla, připomíná smrtelnost člověka, ale také vzbuzuje odpor a zděšení.⁵³ S odtékající krví odchází život, který může vrátit ten, jehož krev bude novou smlouvou mezi člověkem a Bohem, tedy Ježíš.

Dvanáct let trvající nemoc naznačuje plnost času.⁵⁴ Být nemocný dvanáct let, znamená být nemocný od věků, od narození zjišťovat, že jsme nemocní smrtelnou chorobou. Dvanáctka je velmi významné číslo, které najdeme na mnoha místech Písma. Např. dvanáct izraelských kmenů, dvanáct učedníků, dvanáct bran nebeského Jeruzaléma atd.

²⁶ *mnoho zkusila u mnoha lékařů a celý svůj majetek vynaložila na léčení, ale nic jí nepomohlo, spíše jí bylo čím dál hůř.*

Tento verš vypovídá o velkém utrpení (řec. πάσχω (vy)trpět; snést; zakusit, prožít) ženy trpící krvácením. V NZ je použit tento výraz také pro Ježíšovo utrpení (Mt 16,21;

⁵³ Srov. LURKER Manfred: Krev, in: LURKER Manfred Slovník biblických obrazů a symbolů. Praha: Vyšehrad, 1999, 116.

⁵⁴ Srov. HELLER Jan: Symbolika čísel a její původ. Praha: Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, 2003, 14.

26,2; Mk 8,31; 9,12; Lk 9,22; 17,25 atd.). V období, do kterého spadá příběh, bylo popsáno mnoho způsobů léčby problémů popsaných v předchozím verši. Právě tak velký počet a také jejich povaha vyvolává značnou nejistotu ohledně jejich léčebného účinku.

Ona žena byla zřejmě kdysi velmi významnou a majetnou, protože si mohla dovolit léčbu lékařem, která byla velmi nákladná. Nyní se nachází ve velmi tíživé situaci. Trpí nemocí, je obřadně nečistá a na pokraji chudoby. Ani náboženství, ani sociální postavení jí nemůže pomoci. Jairova dcera umírá a stejně tak i této ženě hrozí smrt.

Řec. spojení „*δαπανάω πάντα*“ znamená doslova všechno utratit. Stejně slovní spojení užívá Lukáš v podobenství o marnotratném synovi a milosrdném otci: „Když všechno utratil...“ (Lk 15,14).

²⁷ *Když slyšela o Ježíšovi, šla v zástupu lidí a zezadu se dotkla jeho šatů.*

Žena o Ježíšovi slyšela. Svatý Pavel píše že „víra je z hlásání, hlásání se pak se děje slovem o Kristu“ (Řím 10,17). Víra je tedy ze slyšení. Marek ještě uvádí tento výraz ve 3,8, kde zástupy slyší o Ježíšovi a přicházejí k němu v 7,25 téměř stejně jako žena trpící krvácením slyší o Ježíšovi Syroféničanka, která měla dceru posednutou zlým duchem.

Žena šla v zástupu a dotkla se (řec. *ἄπλω*) jeho šatů, tím porušuje nařízení o rituální čistotě, ale zároveň ukazuje vlastní iniciativu a odvahu. Riskuje tím prakticky všechno. „Šat doplňuje obraz vnějšího člověka, není náhodný, nýbrž odráží i něco z podstaty vnitřního člověka.“⁵⁵ V biblickém jazyce můžeme nalézt dva různé pohledy na oděv.⁵⁶

Oděv je symbolem řádu světa, který stvořil Bůh. Šaty chrání intimitu člověka, jsou odrazem jeho sociálního postavení. Člověk také rozlišuje mezi posvátnem a obyčejným životem a tomu se přizpůsobuje i oblékáním. Různé uniformy jsou odznakem nějakého úřadu, nebo dokonce hodnosti.

Druhý pohled na oděv můžeme charakterizovat jako symbol duchovního stavu člověka. Kromě motivu uzdravení je Ježíšův oděv (řec. *ἱμάτιον*) důležitý ještě na dalších místech. Bělostně září při proměnění na hoře Tábor (Mt 17,2; Mk 9,3; Lk 9,29) a také si je rozdělili vojáci pod Ježíšovým křížem (Mt 27,35; Mk 15,24; Lk 23,34; Jan 19,23n.). Jsou to také šaty, které prostírali Ježíšovi lidé při vjezdu do Jeruzaléma (Mt 21,7; Mk 11,7; Lk 19,35).

Šat je také obrazem svědomí. Ti, kdo žili na zemi spravedlivě a nepotřísnilí svůj šat, budou chodit v bílém rouchu (Zj 3,4). Symbolika šatu však jde ještě dál, protože při křtu oblékáme Krista (Gal 3,27) a také jako křesťané máme být oděni do výzbroje světla

⁵⁵ LURKER: Šaty, šat, ošacení, in: LURKER: op. cit.: 263.

⁵⁶ Srov. HAULOTTE Edgar: Šat, in: LÉON-DUFOUR: op. cit.: 506, sl. 1.

(Ef 6,11.13-17). Ve SZ je pomocí oděvu vyjádřen vztah mezi Izraelem a Hospodinem.⁵⁷ Často se tak děje prostřednictvím snoubeneckého vztahu. Např. v Ez 16 můžeme nalézt symboliku šatu a krve, která je společná s příběhem ženy trpící krvácením. „Šel jsem kolem tebe a viděl jsem tě – byl to tvůj čas, čas lásky – rozprostřel jsem na tebe lem svého pláště, přikryl tvou nahotu, přísahal jsem ti a uzavřel s tebou smlouvu – praví Pán, Hospodin – a stala ses mou. Umyl jsem tě vodou a očistil tě od krve, pomazal tě olejem.“ (Ez 16,8n.) Rozprostřít plášť na ženu znamenalo pojmout ji za manželku. Krev, která z nevěsty prýštila, by ji přivedla k brzké smrti, ale Božím milosrdenstvím byla přivedena zpět k životu.⁵⁸

²⁸ *Řekla si totiž: „Jestli se dotknu třeba jen jeho šatů, budu uzdravena.“*

Představa uzdravení pomocí doteku je v helénistickém světě velmi rozšířená. Těm, kdo uzdravovali, byla připisována moc, je tedy také připisována Ježíšovi. Podobné uzdravení lze najít i ve Starém zákoně u Eliáše (1 Král 17,17-24) a u Elizea (2 Král 4,25-37).⁵⁹ Dotyk je na mnoha místech NZ spojen s uzdravením. Marii Magdalské Ježíš říká: „Nezadržuj mě! (doslova Nedotýkej se mě!) Ještě jsem nevystoupil k Otci.“ (Jan 20,17).

²⁹ *a hned jí přestalo krvácení a pocítila na těle, že je ze svého neduhu vyléčena.*

Vyléčení je patrné ihned po doteku. Uzdravení způsobuje pouze Ježíšova moc. Není zde potřeba očistných obřadů, jak to píše Lv 12,7. Ve Třetí knize Mojžíšově je často tělo považováno za zdroj nečistoty, žena však poznává, že je její tělo čisté.

Řec. výraz pro tělo σῶμα, který zde Marek používá, může v přeneseném významu znamenat i církev (např. Kol 1,18). Je to Izrael, který trpí krvácením a žena z Markova vyprávění je jeho obrazem. Nejčastějším významem tohoto slova je vnější lidská bytost.⁶⁰

„Tělo však naznačuje i slabost a pomíjivost.“⁶¹ To je v NZ spisech označeno řec. slovem σάρξ, které znamená doslova maso. Tělo je smrtelné a lidský život je omezený. Oba výrazy si jsou velmi blízké, přesto však mají svoji osobitou náplň.⁶² Celé Písmo však chápe člověka jako jednu bytost, tedy i oba pojmy.

⁵⁷ Srov. tamtéž 507, sl. 1.

⁵⁸ Srov. Starý zákon. Knihy prorocké III., Ezechiel, Daniel, Praha: Česká katolická charita, 1981. (Poznámky k vv. 6.8).

⁵⁹ Blíže o těchto místech v kapitolách 3.4.1 a 3.4.2.

⁶⁰ Srov. SOUČEK Josef B[...]: Tělo, in. NOVOTNÝ Adolf (ed.): Biblický slovník. Praha: Kalich, 1956, 1089, sl. 1.

⁶¹ LURKER: Tělo, in LURKER: op. cit.: 274.

⁶² Srov. SOUČEK: Tělo: in. NOVOTNÝ: op. cit: 1089, sl. 2.

Žena pocítila, že je uzdravena, ještě ale neví, kdo je původcem toho uzdravení a ani netuší, že bude uzdravena i uvnitř.⁶³ Ještě je nutná jedna aktivita, přiznat se k víře, kterou byla zachráněna (v. 33). Ona musí být aktérkou, protože není ještě mrtvá jako dcera Jairova. Ještě je v ní život, který je potřeba odevzdat Pánu nad životem i smrtí.

Řec. výraz μάστιγ, který Marek používá ve vv. 29.34 pro neduh (nemoc), nese také význam pro bičování. Je to další výraz, který spojuje tento příběh s Ježíšovým utrpením. Evangelista ho používá ve vyprávění o jeho předpovědi (10,34), je tedy znakem velkého utrpení, které žena musela podstoupit (vv. 25n.). Nemoc byla v minulosti chápána jako trest a odplata za nedodržování předpisů a bylo nemyslitelné její odtržení od hříchu.⁶⁴ O minulosti ženy však Marek nic nepíše. Ježíše nezajímá minulost, pokud jsme se plně rozhodli pro obrácení a dotknutí se jeho pláště.

³⁰ *Ježíš ihned v sobě poznal, že z něho vyšla (zázračná) moc. Obrátil se proto v zástupu a zeptal se: „Kdo se dotkl mých šatů?“*

Tímto veršem začíná širší závěr vyjadřující smysl příběhu. Paralelu tvoří Ježíšovo vědomí, že z něj vyšla moc a vědomí ženy, že je uzdravena (viz předchozí verš). Protože „moc“ (řec. δύναμις) je pojem, který v sobě pojí sílu a ducha, rozvíjí tento verš motiv z 1,7 (o příchodu mocnějšího) a 1,10 (Ježíš je Bohem obdařený prorok).

To, že se Ježíš v zástupu obrátil (řec. ἐπιστρέφω), je okamžikem návratu v průběhu vypravování. Ježíš se jakoby zastavuje a vrací. V tomto smyslu může mít sloveso i eschatologický význam jako ve vypravování o konci světa (Mt 24,18; Mk 13,16). Ježíš se však také obrací s výtkou k Petrovi, který odmítá přijmout jeho utrpení (Mk 8,33), zároveň ho však žádá, aby byl oporou ostatním až se obrátí (Lk 22,32).

³¹ *Jeho učedníci mu odpověděli: „Vidíš přece, jak se lidé na tebe tlačí, a ptáš se: Kdo se mě to dotkl!“*

Tento verš je jedním z příkladů nepochopení Ježíše ze strany učedníků. Nerozlišují mezi drobnými nuancemi mezi výrazy „dotknout se“ a „tlačit se“,⁶⁵ nevidí smysl, který budou postupně nacházet až po Velikonočním ránu.

³² *Ale Ježíš se rozhlížel, aby uviděl tu, která to udělala.*

Ježíš hledá toho, kdo má víru a odvahu. Rozhlíží se a čeká odpověď, pochopení,...

⁶³ Srov. FAUSTI Silvano: Nad evangeliem podle Marka. Porozumět Božímu slovu, Praha: Paulínky 2007, 147.

⁶⁴ Srov. NOVOTNÝ Adolf: Nemoc, in. NOVOTNÝ: op. cit.: 489, sl. 2.

⁶⁵ Srov. FAUSTI: op. cit.: 147.

⁶⁶ Srov. tamtéž: 147.

³³ *Tu přišla ta žena, celá ustrašená a rozechvěná – věděla dobře, co se s ní stalo – padla před ním na zem a pověděla mu celou pravdu.*

Verš je přímým navázáním na v. 29. Slova „ustrašená“ a „rozechvěná“ nejsou jen pouhým popisem psychologického rozpoložení člověka, jsou výrazem lidské křehkosti na přítomnost Boží moci. Se stejným ustrašením a rozechvěním máme také pracovat, abychom dosáhli spásy (Flp 2,12). Žena velmi dobře věděla, co se s ní stalo, proto se nachází v takovém stavu a reaguje stejně jako Jairo, padá Ježíšovi k nohám (v. 22).

³⁴ *On jí na to řekl: „Dcero, tvá víra tě zachránila. Jdi v pokoji a buď zdráva, (zbavena) svého neduhu!“*

Důvěrným oslovením dcero se žena stává příkladem pro ostatní, jako ta, která koná vůli Boží (srov. Mk 3,35). Víra a záchrana (spása) jsou spojeny v Mk ještě v místech 2,5 (uzdravení ochrnutého, spuštěného do místnosti k Ježíšovi, na lehátku); 5,36 (povzbuzení Jaira); 9,23 (uzdravení chlapce posedlého od narození – povzbuzení pro jeho otce); 10,52 (uzdravení slepého Bartimea v Jerichu). Je to zachraňující víra lidí, kteří zdolávají překážky, aby se dostali k Ježíšovi. Marek tímto spojením upozorňuje na to, že nepokládá Ježíšovu uzdravující moc za mechanickou.⁶⁷

Pozdrav „Jdi v pokoji.“ znamená v židovském chápání přání Božího požehnání.⁶⁸ Hebr. výraz „šalom“ vyjadřuje neporušenost, celost, dokonalost, něco dokončeného, úplného. Ve všech významech byl „pokoj“ chápán jako Boží dar.⁶⁹ Řec. výraz εἰρήνη navazuje na SZ pojetí. Pokoj je především „uskutečněním eschatologické spásy.“⁷⁰

Ježíš propouští v pokoji hříšnici, která mu umyla v Šimonově domě (Lk 7,50), spolu se slovy: „Tvá víra tě spasila.“ Také prorok Eli propouští v pokoji prosící Annu (1 Sam 1,17) a ujišťuje ji, že Bůh vyslyší její naléhavou prosbu, což se také skutečně stalo. Pro ženu trpící dlouhou dobu nemocí znamená víra „dotknout se Ježíše a mluvit s ním tvář v tvář.“⁷¹

³⁵ *Zatímco ještě mluvil, přišli lidé (z domu) představeného synagogy se zprávou: „Tvá dcera umřela. Proč ještě Mistra obtěžuješ?“*

V tomto místě navazuje evangelista na předchozí vyprávění o prosbě představeného synagogy Jaira (vv. 21-24). Do příběhu tak přichází nové napětí, je to další beznadějná situace, která je charakteristická pro následující skupinu zázraků: beznaděje v bouři na

⁶⁷ Srov. BROŽ Jaroslav: Evangelium podle sv. Marka. Studijní text KTF UK v Praze. <http://ktf.cuni.cz/~broz/distancni/marek.html> (15.4.2009).

⁶⁸ Srov. NOVOTNÝ Adolf: Pokoj, in. NOVOTNÝ: op. cit.: 670, sl. 1.

⁶⁹ Srov. tamtéž: 669, sl. 2.

⁷⁰ Tamtéž: 670, sl. 1.

⁷¹ FAUSTI: op. cit: 147.

moří (4,37n.), beznaděje posedlého v gadarském kraji (5,3-5) a beznaděje ženy trpící krvácením (vv. 25n.). Je to oznámení Jairovi, který je přítomný celému zázraku uzdravení ženy s krvácením. Titul „Mistr“ je vyjádření, kterým se ve starověku označovali také divotvůrci, ne jen učitelé Zákona. Zde tento titul rozvíjí Markovu interpretaci Ježíšových činů jako „nového učení s mocí“ (1,28).

³⁶ *Ježíš zaslechl, co se tu mluvilo, a řekl představenému synagogy: „Neboj se, jen věř!“*

ČEP na tomto místě uvádí variantu „Ježíš nedbal na ta slova a řekl...“. Je to vyjádření vystupování s mocí (v. 35), proto po nich následují slova útěchy s podobným charakterem jako ve v. 34. Lukáš na tomto místě ještě přidává: „...a bude zachráněna.“ (Lk 8,50).

Před strachem Ježíš varuje Jaira slovy „Neboj se!“ (řec. μή φοβοῦ). Je to stejný strach jako ten, který měla žena trpící krvácením, když byla „celá ustrašená“ (v. 33). Lukáš vkládá tato slova do úst andělovi při zvěstování Zachariášovi i Marii (Lk 1,13.30) a také Ježíšovi při povolání apoštola Petra (Lk 5,10). Při kráčení po hladině jezera Ježíš uklidňuje také těmito slovy učedníky (Mt 14,27; Mk 6,50) a podobně i Petra, Jakuba a Jana při proměnění na hoře Tábor (Mt 17,7). Ve SZ je použito jako ujištění o Božím vyvolení a ve smyslu eschatologické útěchy (např. Iz 40,9; 41,10.13n.; 43,1.5). Víra, která je po Jairovi vyžadována, je tak zdrojem jistoty a přemáhá čistě lidský strach.⁷²

³⁷ *Nedovolil nikomu, aby šel s ním, jenom Petrovi, Jakubovi a jeho bratru Janovi.*

Odchod do soukromí je častým motivem příběhů o zázracích, snad proto, aby se Ježíš vyhnul davu. Ježíš nepotřebuje pro své zázraky punc davové senzace. Petr, Jakub a Jan mají jako jediní možnost jít s Ježíšem do domu představeného synagogy. Spolu s Ježíšem, Jairovou dcerou a jejími rodiči bude přítomno v nejdramatičtější části příběhu sedm postav, což je „číslo dokonalosti“⁷³ (v. 40).

Ještě na dvou místech Ježíš „privilejuje“ tyto tři apoštoly. Při proměnění Páně na hoře Tábor (Mk 9,2) a při modlitbě v Getsemanské zahradě (Mk 14,33). Mají tak možnost vidět tři podoby Ježíšovy osoby a jeho pozemského života.

1. Ježíš křísí mrtvé a uzdravuje nemocné, to je ty, kteří jsou odděleni od Boží lásky.
2. Ježíš je Boží syn a jeho sláva je tak veliká, že na člověka padá bázeň.
3. Ježíš je člověk, který se vytrvale modlí a plně důvěřuje svému nebeskému Otci.

⁷² Srov. AUVRAY Paul, GRELOT Pierre: Bázeň Boží, in: LÉON-DUFOUR: op. cit.: 21, sl. 1.

⁷³ HELLER: op. cit.: 11.

³⁸ *Přišli k domu představeného synagogy a viděli tam rozruch, (lidi,) jak pláčou a velmi nařikají.*

V židovském světě můžeme nalézt složité rituály truchlení. Častá je přítomnost plaček, což je velmi pravděpodobné i na tomto místě. Prvotní církev židovské zvyky převzala, ale složité pohanské praktiky byly odsuzovány.

Marek na tomto místě uvádí výraz rozruch (řec. θόρυβος), který znamená také vzpouru, či vzbouření. Vzpoury se bojí ti, kteří chtějí Ježíše odstranit z veřejného života Izraele. Taktizují, zda mají Ježíše zatknout či nikoli. Chtějí všechno učinit v tichosti, jako žena trpící krvácením, protože o svátcích by to vyvolalo nevoli lidu (Mt 26,5; Mk 14,2). Stejně jako žena trpící krvácením je i elita Izraele později okolnostmi donucena k tomu, aby se všechno událo na veřejnosti, za přihlížení davu.

³⁹ *Vešel dovnitř a řekl jim: „Proč jste tak rozrušeni a pláčete? Dítě neumřelo, jenom spí.“*

Ježíšova otázka je stejná jako ta, kterou položil učedníkům v loďce: „Proč se bojíte?“ (4,40). Ježíš zpochybňuje to, co se jeví jako zcela jasné a nevyvratitelné.⁷⁴

Výraz „dítě“ (řec. παιδίον) obsahuje také náznak citové náklonnosti. Sdělení „neumřelo, jenom spí“ přímo popírá tvrzení ve v. 35. Starý zákon i první křesťané používali výraz „spánek“ jako eufemismus pro smrt, v Novém zákoně je však smrt spánkem, ze kterého se člověk probudí (1 Sol 4,13-18). Toto prohlášení Markova Ježíše je symbolem konečného vítězství nad smrtí, to je její křesťanský význam.⁷⁵ Jan ve svém evangeliu také píše, že Lazar usnul (Jan 11,11). Zřejmě ze staré křesťanské liturgie cituje Pavel: „Probud' se, spáči, vstaň z mrtvých, a Kristus tě osvítí.“ (Ef 5,14).⁷⁶ Spánek přicházel na člověka před Božími zásahy v dějinách spásy. Např. Adamovi vzal Bůh ve spánku žebro, aby z něho stvořil Evu (Gn 2,21) a také učedníci usínají, když se Ježíš modlí v Getsemanské zahradě (Mk 14,37), před svým utrpením na křížové cestě.

⁴⁰ *Posmívali se mu. On však všechny vykázal ven, vzal s sebou otce dítěte i matku a své společníky a šel (do světnice), kde dítě leželo.*

Výsměch je častým prvkem ve vyprávění o zázracích, jak v helénistické literatuře, tak i třeba ve Starém zákoně, např. Abrahám a Sára se smějí, když je jim řečeno, že Sára porodí syna (Gn 17,15-17; 18.10-15). Posmívání se (řec. καταγέλαω) Ježíšovi je však ozvěnou výsměchu trpícímu Spravedlivému ve Starém zákoně (Job 21,3; 30,1.9; Žl 22,7; 25,2) a předjímá výsměch v pašijovém příběhu (14,65; 15,16-20).

⁷⁴ Srov. FAUSTI: op. cit.: 148.

⁷⁵ Srov. tamtéž: 149.

⁷⁶ Srov. Nový zákon. Text užívaný v českých liturgických knihách přeložený z řečtiny se stálým zřetelem k Vulgátě, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003, 633. (Poznámka k v. 14).

Výraz „vykázat ven“ (řec. ἐκβάλλω) je velice silný. NZ jej totiž používá k vyjádření „vyhánění zlých duchů“⁷⁷ (Mt 8,31; 10,1; Mk 1,39; 3,15; 7,26; Lk 11,14n.), „vyloučení z církve“ (3 Jan 1,10) a dokonce i k „věčnému odsouzení“ (Lk 13,28). V příběhu o vyhnání prodavačů z chrámu samotným Ježíšem (Mk 11,15; Lk 19,45) se také užívá tohoto slovesa. Je to velice silný výraz, kterým chce Marek naznačit rozhořčenost Ježíše. V kladném smyslu jej používá Lukáš při vyslání dělníků na žeň (Lk 10,2).

⁴¹ *Vzal ji za ruku a řekl: „Talitha kum!“, to znamená: „Děvče, říkám ti, vstaň!“*

Nečistota způsobená dotekem mrtvého těla je podle židovských předpisů ze všech nečistot nejvážnější. Je to Ježíšovo prolomení dalšího tabu v kultuře tehdejší doby. Je to také provázání z příběhem uzdravení ženy z krvácením, která se ze zadu dotkla Ježíšových šatů (vv. 27n). Není to však dotek, kterým působí uzdravení, ale Ježíšovo slovo.

Ruka je nejdůležitějším lidským orgánem.⁷⁸ Je symbolem pro činnost a výrazem vztahu k ostatním.⁷⁹ Jen živý člověk může být původcem činnosti a vztahů. Ježíš bere dceru Jairovu za ruku (řec. κρατέω τῆς χειρὸς), stejně jako Petrovu tchýni (Mk 9,27), aby mohly žít a vstoupit do vztahu s živým Bohem v Ježíši Kristu. Ve srovnání s Boží rukou je ta lidská bezmocná a slabá, čeká na Ježíšův dotek, na jeho ochranu a požehnání.⁸⁰

Aramejská slova: „Talitha kum!“ znamenají doslova „ovečko, vstaň“. Slovo „talitha“ má rovněž citové zabarvení, zvláště pokud jde o malé dítě. Cizí slova v příbězích o uzdravení většinou působí jako magické zaříkadlo. Marek však uvádí aramejská slova i na jiných místech, snad právě proto, aby, vzhledem k adresátům, kterými jsou křesťané z pohanství, poukázal na kulturní kontext příběhů. Aramejské výrazy vždy vysvětluje.

Vztah Jairovy dcery, stejně jako ženy trpící krvácením, je symbolicky snoubenecký. Slova „Talitha kum!“ jsou tak podobná slovům „Nejkrásnější z písní Šalamounových“:⁸¹ „Vstaň, moje milá, moje krásko, a pojď!“ (Pís 2,10). Ježíš je snoubenec, který přichází také k nám při našem křtu, bere nás za ruku a vyvádí nás ze smrti do nového života, ve kterém nás sytí svým tělem v eucharistii (v. 43).⁸²

Překlad je slavnostní formulí, ve které Marek vyjadřuje podstatu Ježíšových slov pronesených v aramejštině a také zdůrazňuje, že vzkříšení působí Ježíšovo slovo. Řec. sloveso „ἐγείρω“, doslova znamená „probudit se ze spánku“, ale také „vstát = postavit se“.

⁷⁷ Srov. FAUSTI: op. cit.: 149.

⁷⁸ Srov. LURKER: Ruka, in: LURKER: op. cit.: 221.

⁷⁹ Srov. RIDOUARD André: Rameno a ruka, in: LÉON-DUFOUR: op. cit.: 441, sl. 1.

⁸⁰ Srov. tamtéž: 441, sl. 2.

⁸¹ ČEP: Pís 1,1

⁸² Srov. FAUSTI: op. cit.: 149.

V pasivu se v Mk užívá o vzkříšení z mrtvých (12,26) a o Ježíšově zmrtevýchvstání (16,6). Zde je tedy dvojitý rozměr: probudit se ze spánku a probudit se ze smrti.

⁴² *Děvče hned vstalo a chodilo – bylo jí dvanáct let. (Lidé) byli úžasem jako bez sebe.*

V tomto verši je řec. sloveso „ἀνίστημι“, které se také používá v souvislosti se zmrtevýchvstáním Ježíše v předpovědích o utrpení (8,31; 9,31; 10,34). Je to tedy viditelný důkaz zázraku (po formální stránce). Čtenáři Mk mají v tomto vyprávění spatřovat předzvěst Ježíšova zmrtevýchvstání, ale také vlastního probuzení ze spánku smrti. Děvčeti je darován nový plnohodnotný život, který má šanci být naplněn, požehnán.

Pro výklad je důležitá skutečnost, že věk dvanáct let je zákonným pro zasnuby (podle tehdejšího židovského i římského práva). Dcera Jairova je na prahu dospělosti, v plnosti času, kdy se zasnuby konají. Ježíš je k ní pozván jako Ženich k nevěstě, on dává smysl jejímu životu, on ho naplní.⁸³ Dvanáctiletý byl také Ježíš, když zůstal v Jeruzalémském chrámě a rozmlouval s učiteli Zákona (Lk 2,42). Zmínka o věku dítěte je však stále předmětem mnoha diskuzí. Je možné také uvažovat, že je tato zmínka vazbou na vložené vyprávění o uzdravení ženy s krvácením (v. 25), nebo je to jen vzpomínka očitého svědka.

Reakce okolí na zázrak je nedílnou součástí vypravování, ale formulace tohoto verše poukazuje na výjimečnou povahu zázraku, protože přítomní jsou přímo v extázi. Marek zde použil řec. výraz ἐκστασις, kterým také vyjádřil úžas žen u Ježíšova hrobu nad jeho zmrtevýchvstáním (Mk 16,8). Na několika dalších místech NZ je také použit jako údiv nad uzdravením (Lk 5,26; Sk 3,10). Toto slovo používá Lukáš ve smyslu „vytržení mysli“, tedy zvláštního stavu lidského vnímání, kdy je zastavena činnost smyslů a duše vnímá nějaký mimořádný jev⁸⁴ (Sk 10,10; 11,5; Sk 22,17). Dnes můžeme tento jev nazvat kontemplací.

⁴³ *(Ježíš) jim přísně přikázal, že se to nikdo nesmí dovědět, a řekl jim, aby jí dali jíst.*

Vyslovení zákazu (řec. διαστέλλομαι) rozšiřování zprávy o tomto zázraku je příkladem motivu „mesiášského tajemství“ v Markově evangeliu. Je tomu tak i po Petrově vyznání u Cesareje, že je Ježíš mesiáš (Mt 16,20) a při proměnění na hoře Tábor, kde stejní učedníci, kteří viděli vzkříšení dcery Jairovy, spatřili i jeho slávu (Mk 9,9). Ještě není čas k tomu, aby byl zjeven pravý smysl Ježíšových činů a pravda o jeho osobě, to vše bude odhaleno až nad ránem po zmrtevýchvstání Ježíše Krista.⁸⁵

⁸³ Srov. FAUSTI: op. cit.: 144.

⁸⁴ Srov. NOVOTNÝ Adolf: Vytržení, in: NOVOTNÝ: op. cit.: 1248, sl. 1-2.

⁸⁵ Srov. FAUSTI: op. cit.: 149.

Zmínka o jídle je, stejně jako v předchozím verši věk děvčete, předmětem mnoha diskuzí. Možným výkladem je poukázání na Ježíšovu všímavost, nebo potvrzení, že dívka opravdu žije a nejde jen o nějakého ducha či přelud a další. Podobně se také Ježíš zjevuje po svém zmrtvýchvstání učedníkům v souvislosti s jídlem (např. Mk 16,14; Lk 24,13-49; Jan 20-21).

3.6 *Shrnutí výkladu*

„Základní myšlenkou obou příběhů obsažených v textu je potřeba víry člověka a suverénní Ježíšova odpověď na projevenou víru.“⁸⁶ Ježíš víru člověka povzbuzuje: „Neboj se, jen věř!“ a také potvrzuje „její účinky“: „Tvá víra tě zachránila.“

Víra znamená dotknout se, dotknout se znamená být Ježíšovi nablízku. Dotyk může být vnější, kterým je uzdraveno tělo, ale také vnitřní, který proměňuje srdce člověka.⁸⁷

Víra je dynamická, nutí nás k nespokojenosti s dosavadní situací, k činu, který posouvá události vpřed. Vychází z naslouchání Ježíšovi a otvírá nás k důvěře v jeho sílu a moc. V Jairovi nalézáme víru pevnou, opřenou o Ježíše i tvář v tvář smrti.⁸⁸ Kdy jindy má být víra osvědčena?

Na Jairově dceři vidíme účinnost takové víry.⁸⁹ Je to vzkříšení z mrtvých, probuzení k novému životu a to i přes to, že ona sama žádnou víru neprojevila. Můžeme tedy i my prosit za druhé a mít Jairovu víru, aby „naše dcery“ měly nový život, aby si pro ně přišel Ženich, pro kterého jsou nemocny láskou (srov. Pís 5,8).

⁸⁶ Misál na každý den liturgického roku. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003, 1223. (Komentář k evangeliu).

⁸⁷ Srov. FAUSTI: op. cit.: 144.

⁸⁸ Srov. tamtéž: 144.

⁸⁹ Srov. tamtéž: 144.

4 Využití rozboru a výkladu v *lectio divina*

Na základě předchozí části je možné vytvořit podklady pro jednotlivé stupně *lectio divina*. Ty mohou být pomůckou, jež lze různě používat podle potřeb a schopností účastníka. Při *lectio divina* se především pracuje s biblickým textem. V rámci této práce je používán liturgický překlad Písma, je však také možné použít i jiné překlady podle možností a přání toho (těch), kdo se *lectio divina* účastní. Potom je však dobré přizpůsobit takové skutečnosti komentář k jednotlivým veršům, výklad textu a případně i citaci dalších míst Písma.⁹⁰

4.1 Příprava *lectio divina*

Přípravu samotného *lectio divina* můžeme obecně rozdělit na vzdálenou a blízkou (bezprostřední).

Vzdálená příprava spočívá především v přípravě podkladů, pomůcek, vhodného prostředí apod. Příklad připravených podkladů na základě rozboru textu je obsahem Přílohy 4 (Podklady pro *lectio divina*). Vzhledem k délce textu jsou i samotné podklady poměrně rozsáhlé.

Blízká příprava je především vnitřní ztišení a otevření se působení Ducha sv. Prostředkem k tomu může být modlitba, kterou při *lectio divina* nahlas pronášíme, abychom se opravdově odpoutali od vlastního pohledu na text a nechali se ovlivnit pouze tajemstvím Slova.⁹¹ Tuto modlitbu můžeme připravit sami nebo využít již připravených modliteb z různých zdrojů.⁹² Nabízí se také možnost pronesení spontánní modlitby. Pokud má být blízká příprava disponováním se k naslouchání Božímu slovu, je dobré nechat vlastní úryvek z Písma, a tím pádem i literární rozbor díla, prozatím stranou, protože hlavním cílem v takové chvíli není přemýšlení nad textem.

Také je možné využít různých meditačních technik. Např. sv. Terezie z Avily doporučuje recitovat nahlas nějakou známou modlitbu (Otče náš, Vyznání víry,...) a snažit se při tom porozumět každému slovu, zachytit smysl modlitby.⁹³ Nebo je možné ztotožnit se s celníkem v podobenství o farizeovi a celníkovi (srov. Lk 18,9-14).⁹⁴ Karmel Edith

⁹⁰ Pokud při přípravě vycházíme např. z komentářů řady *Sacra pagina* nebo již připravených pomůcek k *lectio divina* bývá na patřičném místě text uvedený a můžeme pracovat s ním. Jinak mají práce týkající se tohoto oboru v úvodu poznámku, ze kterého překladu Písma autoři vycházelí.

⁹¹ Srov. BIANCHI: op. cit.: 37.

⁹² Je možné využít celou řadu zdrojů (Kancionál, různé modlitební knížky, ...) je však nutné zachovat duch přípravy, to je prosba o Ducha svatého a otevření se jeho působení.

⁹³ Srov. RENAULT Emmanuel: Na hlubinu s Terezií z Avily. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, 41.

⁹⁴ Srov. DUKA Dominik: Škola vnitřní modlitby. Brno: Nakladatelství Petrov 1991, 23.

Steinové doporučuje začít meditací nad Písmem „tělesným cvičením“, které spočívá např. v uvědomění si vlastních tělesných vjemů, které nijak nemáme ovlivňovat, ale pouze si je uvědomit. Takové cvičení je zakončeno modlitbou, která může být pronesena spontánně.⁹⁵ Silvano Fausti člení bezprostřední přípravu k *lectio divina* do dvou bodů. Prvním je zklidnění se prostřednictvím ticha, uvolněného dýchání a myšlením na nastávající setkání s Pánem a úkon kajícího. Druhým bodem je vstoupení do Boží přítomnosti znamením kříže, modlitby Otče náš a prosbou o Ducha sv.⁹⁶ Všechny výše uvedené prvky bezprostřední přípravy je možné různě kombinovat tak, aby to bylo k prospěchu celého *lectio divina*.

4.2 *Lectio*

Základní činností ve stupni *lectio* (lat. *lectiō* = čtení) je čtení textu, který nejprve musí být vybrán. Aby bylo *lectio divina* skutečným dialogem mezi slovy Písma a životní zkušeností, není dobré namátkou listovat v Bibli, ale volit to, co nám předkládá církev v liturgii, případně souvisle číst některou knihu Písma.⁹⁷ Je také možné vybírat úryvky tematicky podle toho, jak je zaměřeno společenství praktikující *lectio divina*. V tomto případě je však nutné postupovat velmi opatrně, aby člověk neznehodnotil Bibli na knihu, v níž hledá jen to, co chce nalézt.⁹⁸ Např. při exerciciích je možné využít různých tematických okruhů úryvků z Písma. Jejich přípravu je však nutné svěřit těm, kdo s ní již mají zkušenosti a také ji podloží vlastní duchovní zkušeností.⁹⁹

Se samotným úryvkem je dobré uvést jeho stručný komentář (několik vět týkajících se úryvku, nebo celé knihy, charakteristika postav vystupujících v příběhu apod.) doplněný také komentářem jednotlivých veršů nebo delších úseků textu. Komentář můžeme s pomocí exegetického výkladu textu připravit sami, anebo můžeme použít již připravený, buď od některého z církevních otců¹⁰⁰ nebo od současných autorů. Také se nabízí možnost použít již připravených příruček pro *lectio divina*.¹⁰¹

Stupeň *lectio* nevyžaduje nic kromě pozornosti.¹⁰² Smyslem exegetického čtení je položení základů k dalšímu uvažování. Pozornost věnovaná textu i exegetickému

⁹⁵ Srov. KARMELOVÉ EDITH STEINOVÉ: Jeden možný postup jak meditovat nad biblickým textem. http://www.cestanahoru.org/blog/?page_id=238 (2007-2009).

⁹⁶ Srov. FAUSTI: op. cit.: 8.

⁹⁷ Srov. BIANCHI: op. cit.: 43-44.

⁹⁸ Srov. tamtéž 44.

⁹⁹ Srov. ENN Josef: Exercicie a Písmo svaté. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2006, 17.

¹⁰⁰ Více v Příloze 4. Nevýhodou je, že se komentáře církevních otců v českém jazyce poměrně špatně vyhledávají. Překladů je málo a i tak je hledání poměrně náročné.

¹⁰¹ U takových materiálů je nutné zvážit, jestli jsou pro konkrétní použití vhodné. Každý má totiž svoji vlastní metodu zpracování a také se trochu odlišují v chápání jednotlivých stupňů *lectio divina*.

¹⁰² Srov. BIANCHI: op. cit.: 47.

komentáři umožňuje vnímat Písmo jako celek a utvořit si nadhled. Při přípravě komentáře je nutné si uvědomit, jakým způsobem probíhá *lectio divina*. Pokud vybíráme texty tak, aby byly zaměřeny k určitému tématu, který dlouhodoběji sledujeme, je třeba tomu přizpůsobit komentář tematicky a také v něm více celkově představit úryvek.

4.3 *Meditatio*

Ve stupni *meditatio* (lat. *meditātiō* = přemýšlení, úvaha) je hlavním činitelem rozum a paměť. Podstatou je zde vstřebávání čteného a pochopeného slova, přemýšlení o smyslu Písma a vztažení čteného textu k aktuální životní situaci, opakované čtení textu nebo komentáře; zapamatovávání si, podtrhávání nebo opakování jednotlivých slov, veršů, či odstavců. Toto opakování, doslova přežvykování, slov, které nazývají církevní otcové *ruminatio* (lat. *ruminātiō* = přežvykování), je snahou o soustředění myšlenek, citů a paměti, aby se slova vštípila do srdce.¹⁰³

Na tomto místě *lectio divina* se dobře uplatní uvažování o symbolice textu, jednotlivých detailech a smyslu textu.¹⁰⁴ Zvyklosti života člověka podléhají vývoji společnosti. Stejně tak různé symboly a způsoby jednání. Snaha o pochopení smyslu textu a způsobů tehdejšího vyjadřování a myšlení napomůže čtenáři k lepšímu uplatnění textu v konkrétní osobní situaci. Biblická věda v tomto stupni *lectio divina* napomáhá lepší orientaci v textu a tehdejším způsobu vyjadřování.

Vztažení textu na konkrétní situaci čtenáře je také možné prostřednictvím sledování jednotlivých rolí a činností osob v textu. To, co kdo dělá, nebo naopak nedělá, může být předmětem identifikace s určitou osobou vystupujícím v příběhu, nebo uvědomění si vlastní role v životě, ve společnosti, v rodině,...

K hlubšímu pochopení také může napomoci přečtení jiných úryvků z Písma, které mají podobnou tematiku s výchozím textem.¹⁰⁵ To může i lépe napomoci k identifikaci života s Božím slovem, které na každého působí různým způsobem. Takové úryvky může nabídnout liturgie, biblické konkordance, nebo různé příručky *lectio divina*.¹⁰⁶

¹⁰³ Srov. tamtéž 51.

¹⁰⁴ Srov. GUIDO II.: op. cit.: 11.

¹⁰⁵ Srov. FAUSTI: op. cit.: 150.

¹⁰⁶ Kontext liturgie je popsán v kapitole 5, biblické konkordance jsou obsahem Přílohy 3 (Biblické konkordance Mk 5,21-43). Další místa Písma s tematicky podobným vypravováním jsou uvedeny a stručně popsány v kapitolách 3.3 a 3.4.

4.3.1 Symbolika textu

Význam textu, včetně symbolických obrátů, je vyložen v komentáři k jednotlivým veršům v kapitole 3.5. V dalším textu je uveden příklad konkrétního využití komentáře.¹⁰⁷

Tělo může v přenesen významu označovat církev. Dcera Jairova a žena trpící krvácením jsou obrazem božího lidu, který umírá; Izraele, který se vzdaluje od Boha; člověka, který čeká na uzdravení a nový život, který již není ohrožen smrtí; toužebně očekává dotyk Božího syna, který dává spásu. Na svém pomíjivém, smrtelném těle zakusili milost doteku Božího syna a jeho uzdravení.¹⁰⁸

Břeh je hranicí mezi pevninou a mořem, pro Izraelity také mezi jistotou a nejistotou, dobrým a zlým. V obou případech jde o hraniční situaci lidské existence.¹⁰⁹

Velký zástup, který se tlačí na Ježíše je obrazem touhy po senzaci, která je nám vlastní i dnes. Ježíš však upřednostňuje osobní setkání.¹¹⁰

Krev je symbolem života a krvácení jeho ztráty. Žena, která trpí krvácením umírá, stejně tak umírá i Izrael a čeká na uzdravení.¹¹¹

Dvanáct let je doba plnosti. Žena, stejně jako Izrael, je nemocná již od věčnosti. Nemocí je hřích.¹¹²

Šaty jsou symbolem důstojnosti lidské osoby, chrání intimitu. Problém ženy je otázkou její intimity. Šaty jsou také charakterem duchovního stavu, který reprezentuje Ježíš, jako zachránce a uzdravitel nejen těla ale především duše.¹¹³

Rozruch je všude tam, kde je pozornost okolí, kde se jedná o věc veřejnou. Narozdíl od vzkříšení dcery Jairovy, které se děje v soukromí.¹¹⁴

Úžas provází každé počínání, které je na hranici lidského chápání. Člověk může zakusit přímo extázi. Tak velké je setkání s Božím dotykem, který zachraňuje a uzdravuje.¹¹⁵

¹⁰⁷ Život a situace lidí jsou specifické pro každého člověka. Proto na tomto místě jde o návrh využití komentáře, stejně jako v následující kapitole o rolích a činnostech.

¹⁰⁸ Srov. kapitola 3.5, komentář k v. 29.

Srov. FAUSTI: op. cit.: 144-145.

¹⁰⁹ Srov. kapitola 3.5, komentář k v. 21.

¹¹⁰ Srov. kapitola 3.5, komentář k v. 24.

¹¹¹ Srov. kapitola 3.5, komentář k v. 25.

¹¹² Srov. kapitola 3.5, komentář k v. 25.

¹¹³ Srov. kapitola 3.5, komentář k v. 27.

¹¹⁴ Srov. kapitola 3.5, komentář k v. 38.

¹¹⁵ Srov. kapitola 3.5, komentář k v. 42.

4.3.2 Role a činnosti

Žena trpí dvanáct let nemocí, ale nespokojuje se svou situací, chce ji vyřešit, je příkladem houževnatosti a vytrvalosti. Zjišťuje, že se člověk nemůže zachránit sám, že potřebuje pomoc. Je zoufalá, na dně, snad jí bude stačit, když se „pomocí“ aspoň dotkne.¹¹⁶

Jairos vystupuje jako trpělivý a vytrvalý prosebník, který čeká, až Ježíš půjde s ním za jeho dcerou. Zve Ježíše do svého domu, který je ještě plný smrti, zve ho do svého života. Jairos čeká i ve chvílích zdržení, která působí velký zástup lidí a setkání s ženou trpící krvácením. Čeká i ve chvíli, kdy přijímá zprávu o smrti své dcery. Tváří v tvář smrti už nemá žádnou naději, po smrti není nic. Dostává se na úplné dno, všechno tam musí nechat, aby jeho dcera žila. Jen svou víru si musí vzít a demonstrovat ji důvěrou v Ježíšovu moc.¹¹⁷

Učedníci jsou zde ti, kdo mají být přivedeni ke stejné víře, jakou má žena trpící krvácením a Jairos. Také tápou a často nechápou.¹¹⁸

Vložit ruce na někoho bylo významné gesto často spojené s uzdravováním, žehnáním, darováním Ducha sv. apod.¹¹⁹

Dotknout se; vzít za ruku. Dotyk naznačuje blízkost a vzájemnost.¹²⁰

Tlačit se musí lidé nedočkaví, zvědaví, chtiví senzace.¹²¹

Vykázat ven je nutné ty, kterým má zůstat něco utajeno. Člověk má účast na Božích tajemstvích do té míry, která mu přísluší, resp. jak je schopen je nahlédnout svou vírou.¹²²

Celé lectio divina tvoří jeden celek. Stupeň meditatio je tedy také přípravou na modlitbu, Boží slovo vstupuje do našeho života a stává se modlitbou,¹²³ stává se intenzivnějším v našem životě. Čím více se zdržujeme u konkrétního textu, ponořujeme se do jeho hlubin neustálým vyslovováním a šeptáním jednotlivých slov, tím více se blížíme ke stupni oratio.¹²⁴

4.4 Oratio

Přechod ke stupni *oratio* (lat. *orātiō* = modlitba) je těžké vymezit, protože jestliže je předmětem předchozích stupňů slovo Písma, jsou už samy o sobě modlitbou. Četba

¹¹⁶ Srov. kapitola 3.5, komentář k vv. 25n.

¹¹⁷ Srov. kapitola 3.5, komentář k vv. 22.36.

Srov. FAUSTI: op. cit.: 144.

¹¹⁸ Srov. kapitola 3.5, komentář k vv. 31.37.40.

¹¹⁹ Srov. kapitola 3.5, komentář k v. 23.

¹²⁰ Srov. kapitola 3.5, komentář k vv. 27n.41.

Srov. FAUSTI: op. cit.: 144.

¹²¹ Srov. kapitola 3.5, komentář k v. 24.

¹²² Srov. kapitola 3.5, komentář k v. 40.

¹²³ Srov. BIANCHI: op. cit.: 52.

¹²⁴ Srov. tamtéž 55.

směřuje k tomu, abychom byli uchvácení Bohem. Do rozhovoru s ním vstupujeme již proniknutí duchem.¹²⁵ Modlitba je odpovědí na přijaté Boží slovo. V předchozích stupních hovořil Bůh k nám a nyní čekává naši odpověď. V zrcadle Písma můžeme vidět oč a jak se máme modlit.¹²⁶ V textu Písma k nám hovoří sám Bůh. V tomto stupni je tedy na místě sledovat dialogy. A zvláště ty přímé řeči, které směřují k Ježíšově osobě. Tak můžeme hovořit k Ježíši v modlitbě také my.

„*Moje dceruška umírá. Pojď, vlož na ni ruce, aby byla zachráněna a žila.*“ Jairova prosba je demonstrací pevné víry. Není nutné používat velkých, dlouhých slov, ale jasně ukázat, co je v nitru prosícího člověka.¹²⁷

„*Jestli se dotknu třeba jen jeho šatů, budu uzdravena.*“ Prosba nemusí být vyslovena nahlas. Žena trpící krvácením pouze v duchu řekla vyznala svou víru a na jejím základě vykonala „prosbu skutkem“.¹²⁸

Naše prosby mohou mít často nádech výčitky. V dalším textu je možné vysledovat „touhu“ člověka být jako Bůh a zaměňovat čistě lidský pohled na situaci s tím božím. Také si často myslíme, že situaci ohodnotíme daleko lépe než Bůh.

„*Vidíš přece, jak se lidé na tebe tlačí, a ptáš se: Kdo se mě to dotkl!*“ Můžeme být také těmi, kdo vsévají pochybnost a bagatelizují situaci.¹²⁹

„*Tvá dcera umřela. Proč ještě Mistra obtěžuješ?*“ Dokonce se můžeme připojit i k takovým pochybovačům, kteří se Ježíši vysmívají.¹³⁰

4.4.1 Žalmy

K odpovědi na Boží slovo nás také vybízí liturgie zpěvem žalmu. Použít můžeme ten, který je uveden v lekcionáři,¹³¹ nebo zvolit jiný podle hlavní myšlenky textu, či podle kontextu liturgie. Žalm je zpěv směřující k Bohu, vyjadřuje vztah Boha a vyvoleného lidu.¹³² Posvátné texty jsou modlitbou, která spojuje dnešního člověka s historií vyvoleného národa. Tím se dnes ztotožňujeme s vyvoleným národem a stáváme se jím.

¹²⁵ Srov. tamtéž 55.

¹²⁶ Srov. ZEVINI Giorgio, CABRA Pier Giordano (ed.), Doba adventní (= *Lectio divina* na každý den v roce 1). Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001, 9-10.

¹²⁷ Srov. kapitola 3.5, komentář k v. 23.

¹²⁸ Srov. kapitola 3.5, komentář k vv. 27n.

¹²⁹ Srov. kapitola 3.5, komentář k v. 30.

¹³⁰ Srov. kapitola 3.5, komentář k v. 35.

¹³¹ Srov. BIANCHI: op. cit.: 57.

¹³² Srov. Žalmy ČKP, 5.

4.5 *Contemplatio*

Modlitba je stále tišší, mizí „nepotřebná“ slova. „Už se nic neříká, promlouvají pouze oči, srdce. A tak, stále blíž Bohu, poznáváme jeho mysl, vnímáme jeho srdce odhalené v textu – a odevzdáváme se mu.“¹³³ Kontemplace (lat. *contemplatio* = pozorování) je nazírání Boha v jeho opravdovosti. Je zkušeností víry, ne vidění, nebo mimořádného zjevení. Je přirozeným plodem četby. Nevzniká ani vlastním úsilím, ani nepřichází čistě zvenku. Kristus přebývá v našich srdcích skrze víru a vnitřní člověk, tj. naše srdce, ho nazírá, vidí jej očima víry (Srov. Ef 3,16-17).¹³⁴ K této fázi je možné napsat jen velmi málo, protože každý musí sám objevit hloubku kontemplace a jejich účinků.¹³⁵

4.5.1 Vrcholy vyprávění

Nejvíce oslovující je v každém příběhu vrchol vyprávění. Taková místa se nachází na konci vypravování.¹³⁶ Zde k nám promlouvá Ježíš a pronáší slova uklidnění nebo povzbuzení. Nebo sami jen hledíme na Ježíše nebo jeho velkolepé dílo.

v. 34: „...*Jdi v pokoji...!*“

v. 36: „*Neboj se, jen věř!*“

v. 42: *(Lidé) byli úžasem jako bez sebe.*¹³⁷

4.5.2 Protagonisté příběhu

V této části je možné se vžít do některých z rolí v příběhu a identifikovat se s postavou,¹³⁸ dívat se na příběh očima protagonistů.

Učedníci vidí Ježíše, jak působí božskou mocí zázraky. Mají být přivedeni k hlubší víře.¹³⁹

Jairos i *žena trpící krvácením* hledí tváří v tvář smrti. Ježíš dává jejich životu novou naději a žádá si „pouze“ víru.¹⁴⁰

Dcera Jairova se probouzí k novému životu. Ježíš jí dává možnost prožít plnohodnotný život.

Posměvači a plačky v Jairově domě jsou vykázáni, protože se nechali ovládnout strachem a falešným soucitem.¹⁴¹

¹³³ BIANCHI: op. cit.: 58.

¹³⁴ Srov. tamtéž 59.

¹³⁵ Srov. tamtéž 60.

¹³⁶ Taková místa můžeme snadno určit z grafu, která je obsahem Přílohy 2 (Graf stupňování napětí v příběhu).

¹³⁷ Více je uvedeno v komentáři k jednotlivým veršům v kapitole 3.5.

¹³⁸ Srov. FAUSTI: op. cit: 5.

¹³⁹ Srov. kapitola 3.5, komentář k v. 31.

¹⁴⁰ Srov. FAUSTI: op. cit: 144.

Lidé v zástupu vypadají na první pohled nezúčastněně, možná trochu na obtíž. Jsou to však právě oni, kdo zprávu o uzdravení ženy a vzkříšení mrtvé dívky předávají dál (srov. Mt 9,26).

4.6 Actio

Skutečné slyšení Božího slova si žádá jeho uvedení do života,¹⁴² žádá si akci, konkrétní jednání (lat. *actiō* = jednání, konání). Jednou z praxí je výběr části textu, např. jednoho verše a jeho uvedení do života. Konkrétně to může vypadat tak, že člověk uvažuje o příkazech Ježíše dalším osobám v příběhu, o tom, co dělají a významu obojího pro příběh.¹⁴³ Protože se jedná o osobní rozměr duchovního života, není možné příliš rozvádět jednotlivá místa a je uveden pouze výčet.¹⁴⁴

4.6.1 Ježíšovy příkazy

Jde o slova a činy, kterými Ježíš uděluje úkoly ostatním účastníkům.

v. 34: „...*Jdi v pokoji...!*“

v. 36: „*Neboj se, jen věř!*“

v. 41: „...*říkám ti, vstaň!*“

v. 43: „...*řekl jim, aby jí dali najíst.*“

Vv. 34.36 jsou zároveň vrcholy příběhu. Ježíš tedy uděluje příkazy právě v nejdůležitějších místech textu.

Následující verše neobsahují přímé řeči, ale je jasné, že Ježíš musel nějakých užít.

v. 37: *Nedovolil nikomu, aby šel s ním...*

v. 40: *...všechny vykázal ven...*

v. 40: *...vzal s sebou...*

4.6.2 Činnost postav

V této části je pozornost zaměřena na slovesa, která vyjadřují činnost.¹⁴⁵

vv. 22.33: *padnout k nohám / na zem*

vv. 27n.: *dotknout se šatů*

v. 40: *posmívat se*

v. 42: *vstát*

¹⁴¹ Srov. tamtéž 149.

¹⁴² Srov. BIANCHI: op. cit.: 76.

¹⁴³ Podrobněji jsou míst popsána v komentáři k jednotlivým veršům v kapitole 3.5.

¹⁴⁴ Stejně jako ve FAUSTI: op. cit.: 150.

¹⁴⁵ Uveden je jen výčet některých slovesch.

5 Mk 5,21-43 v liturgii církve

Vrcholem liturgie je slavení eucharistie. Připomínka (anamnéze) zmrtvýchvstání Ježíše Krista je ústředním motivem křesťanského života a prvním krokem k vzývání Ducha svatého (epiklézi), které je reakcí na slyšené slovo, v němž poznáváme, o co máme prosit a jak se máme modlit, abychom se sjednotili s Bohem v eucharistii a ve věčném životě. Liturgie je tak vynikajícím prostorem k pochopení a proniknutí Písma svatého. Má tedy mnoho společného s *lectio divina*.¹⁴⁶ Je však důležité si uvědomit, že *lectio divina* a mše svatá jsou rozdílné formy slavení víry.

5.1 Nedělní liturgie

Neděle je ústředním bodem liturgického slavení církve.¹⁴⁷ Církev umisťuje Mk 5,21-43 do 13. neděle v mezidobí ročního cyklu B, kde ho dává do kontextu s následujícími úryvky z Písma:

Mdr 1,13-15; 2,23-24

Žl 30 (29), 2.4-6.11.12a.13b

2 Kor 8,7.9.13-15

Kontext, který nabízí liturgie, je důležitý pro nasměrování uvažování o textu. Liturgické texty jsou „nabité“ myšlenkami. Spojení s ostatními čteními nabízí směr, kterým je možné se v úvahách vydat. Zvláště důležité je spojení čtení ze Starého zákona a z evangelia.

5.1.1 Vstupní obřady

Ve vstupních obřadech se může krátce uvést hlavní myšlenka bohoslužby. To prakticky znamená několika slovy vystihnout biblická čtení, ale také se vyhnout převypravování obsahu čtení, nebo již konfrontovat aktuální situaci přítomných s tím, co z textů vyplývá pro duchovní život. Čím obecnější je takový úvod, tím více může působit samo Boží slovo a konkrétně zasáhnout život člověka. Na počátku mše sv. bychom se měli připravit na slavení posvátných tajemství a uvědomit si Boží přítomnost. Jednou z možností může být následující příklad.

Sestry a bratři, Bohem jsme povoláni k věčnému životu. Hřích prvních lidí nás od něj oddělil a Ježíš Kristus svou obětí nám jej daroval nazpět. Vyznejme i své hříchy, které nás vzdalují od boží lásky a svěřme je Bohu, který nás zve k oslavě tajemství víry.

¹⁴⁶ Srov. HAYDEN Christopher: Modlit se s Písmem, Úvod do praxe *Lectio divina*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004, 95, 97.

Vztah slavení mše a *lectio divina* je obsahem Přílohy 5 (*Lectio divina* a liturgie).

¹⁴⁷ Srov. ADAM: op. cit.: 353.

5.1.1.1 Vstupní antifona

Vstupní antifona je čtena nebo zpívána. V praxi je často nahrazována mešní písní nebo jiným vhodným zpěvem. „Smyslem tohoto zpěvu je zahájit bohoslužbu, podporovat jednotu všech shromážděných, uvést jejich mysl do tajemství liturgické doby nebo svátku a provázet průvod kněze s přísluhujícími.“¹⁴⁸ V misále je uvedena pro 13. neděli v mezidobí následující vstupní antifona.

Všechny národy, tleskejte rukama, jásejte Bohu radostným hlasem. (Žl 47,2)

„Žalm 47 byl složen po vítězství, kterého dosáhli Izraelité, a tím i Bůh sám nad pohanskými nepřáteli.“¹⁴⁹ Na začátku liturgického slavení si tak můžeme uvědomit působení Boha v našem životě a velikost jeho moci.

5.1.1.2 Vstupní modlitba

Vstupní modlitba uzavírá úvodní obřady, její text je nosnou myšlenkou celé bohoslužby.¹⁵⁰ V případě 13. neděle v mezidobí stojí na následujících bodech:

1. Bůh je světlo.
2. Bůh nás přijal za vlastní, máme tedy účast na jeho nesmrtnosti.
3. Prosba za ochranu před temnotou, hříchem a odloučení od Boží lásky.

Bože, ty jsi světlo a nejsou v tobě temnoty, tys nás přijal za vlastní, a tím jsi nás učinil syny světla; dej, ať v nás nenajde místo temnota bludů, ale ať v nás září světlo tvé pravdy. Skrze tvého Syna...

5.1.2 Bohoslužba slova

Předčítání jednotlivých čtení se může doplnit krátkým úvodem.¹⁵¹ Zvláště pokud se jedná o čtení souvislé nebo polosouvislé, je možné připomenout obsah čtení, na které se navazuje. Úvod by neměl předem prozrazovat, o co jde v textu, nebo ho dokonce převyprávět, má být krátký a umožnit lepší pochopení textu.¹⁵²

Takové úvody dnes nabízí např. Misál na každý den liturgického roku. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003. V běžném lekcionáři je před čtením uvedena věta, která jej charakterizuje.¹⁵³ I ta může být použita jako zdůraznění myšlenky čtení.

¹⁴⁸ VPM, 47.

¹⁴⁹ Žalmy ČKP, 126.

¹⁵⁰ Srov. VPM, 54.

¹⁵¹ Srov. VPL, 11.

¹⁵² Srov. SIMAJCHL Ladislav: Cestou do Emauz, <http://www.knihovna.net> (11.3.2001).

¹⁵³ Většinou jeden nebo dva verše z daného čtení.

5.1.2.1 Čtení ze Starého zákona

První čtení, které má společnou tematickou myšlenku s evangeliem,¹⁵⁴ je vždy voleno tak, aby vystihovalo jednotu Starého a Nového zákona. Mdr 1,13-15; 2,23-24:

^{1,13} *Bůh neudělal smrt a nelibuje si, když hynou živí. ¹⁴ Ale všechno stvořil, aby to bylo; stvořené věci na světě přinášejí prospěch, jed zhouby v nich není; ani smrt na zemi nevládne. ¹⁵ Spravedlnost smrti nepodléhá.*

^{2,23} *Vždyť Bůh stvořil člověka k nesmrtelnosti, udělal ho jako obraz vlastní přirozenosti, ²⁴ ale d'áblovou závisťou přišla smrt na svět, zakusí ji ti, kdo jsou v jeho moci.*

Text tohoto čtení nám podává zprávu o smrti, která vešla do světa „d'áblovou závisťou“ (Mdr 2,24). Podlehne jí ten, kdo se postaví na stranu Zlého, který ovšem nemůže zvítězit, protože „spravedlnost smrti nepodléhá“ (Mdr 1,15). „Bůh stvořil člověka jako svůj obraz“ (Gn 1,27), jako obraz vlastní nepomíjitelosti.¹⁵⁵

Nosnou myšlenkou textu je stvoření člověka k věčnému životu, který však narušil d'ábel a skrze něho přišla na svět smrt. „Nesmrtelnost člověka je představena jako Boží záměr, ne jako pouhé lidské přání.“¹⁵⁶

Zpěv žalmu, jak nás k němu vybízí liturgie, je výmluvnou odpovědí na toto čtení.¹⁵⁷
Žl 30 (29), 2.4-6.11.12a.13b:

² *Chci tě oslavovat, Hospodine, neboť jsi mě vysvobodil, nedopřál jsi, aby se nade mnou radovali moji nepřátelé.*

⁴ *Hospodine, z podsvětí jsi vyvedl mou duši, zachovals mi život mezi těmi, kteří do hrobu klesli.*

⁵ *Zpívejte Hospodinu, jeho zbožní, a vzdávejte díky jeho svatému jménu!*

⁶ *Vždyť jeho hněv trvá chvíli, ale jeho laskavost po celý život, zvečera se uhostí pláč, zjitra však jásoť.*

¹¹ *Slyš, Hospodine, a smiluj se nade mnou, pomoz mi, Hospodine!*

^{12a} *Můj nářek jsi obrátil v tanec, Hospodine,*

^{13b} *můj Bože, chci tě chválit navěky!*

Tento zpěv již ukazuje ke čtení z evangelia, k záchraně a uzdravení prostřednictvím Ježíše Krista, je to „poděkování za vysvobození z nebezpečí smrti.“¹⁵⁸ Jsou zde jakoby

¹⁵⁴ Srov. VPL, 67, 106.

¹⁵⁵ Srov. BÍČ Miloš: Výklady ke Starému zákonu V. Knihy deuterokanonické (nekanonické, apokryfní), Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996, 88 – 89, 91.

¹⁵⁶ Misál na každý den liturgického roku. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003, 1221. (Komentář k prvnímu čtení).

¹⁵⁷ Srov. VPM, 61.

¹⁵⁸ Žalmy. Český katolický překlad, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, 80.

vyličeny velikonoční události: velkopáteční smutek a radost nedělního rána (v. 6).¹⁵⁹ Můžeme zde vytyčit základní linii, kterou objevujeme v liturgii a která má své zakončení v metodě *lectio divina*. Čtení ze SZ se zpěvem žalmu je vzpomínkou na činy, které vykonal Bůh pro člověka. (Záměr stvořit člověka k nesmrtelnosti v prvním čtení a radost nad záchranou ze smrti v žalmu.). Vrcholem je čtení z evangelia, kdy se ony činy dotýkají člověka prostřednictvím Ježíše Krista. (Uzdravení ženy trpící krvácením, vzkříšení dcery Jairovy.). Prostřednictvím Ducha svatého tento dotyk může zasáhnout i nás. (Vzývání, modlitba, prosba, *lectio divina*.).

5.1.2.2 Čtení z Nového zákona

V druhém čtení nedělní liturgie nám církev předkládá text 2 Kor 8,7.9.13-15:

⁷ Jako vynikáte po každé stránce: ve víře i ve slově, v poznání, ve vší horlivosti a lásce, kterou jste od nás přijali, tak se vyznamenejte i v tomto díle lásky. ⁹ Znáte přece milost našeho Pána Ježíše Krista: on, ačkoli bohatý, stal se pro vás chudým, abyste vy zbohatli z jeho chudoby. ¹³ Nebylo by totiž dobré, že byste jiným v tísní ulehčili, a sami do ní upadli. Spíše má nastat jakési vyrovnání: ¹⁴ za nynějších okolností to, co vám přebývá, jim přispěje v nedostatku, aby zase jejich přebytek doplnil to, co potřebujete vy. Tak se to vyrovná, ¹⁵ jak stojí v Písmu: ‚Kdo (nasbíral) mnoho, tomu nepřebývalo, a kdo málo, neměl nedostatek.‘

V tomto textu žádá sv. Pavel Korintskou křesťanskou obec o materiální pomoc pro obec Jeruzalémskou, aby její vděčnost a modlitby svolaly Boží štědrost na Korint'any. Tak nastane jakési vyrovnání, stejně jako s manou na poušti. V Ex 16,18 se píše, že ten, kdo nasbíral větší množství, neměl více než ten, kdo nashromáždil méně.¹⁶⁰ Jde o „vzájemné sdílení darů. Takové obdarování ovšem nemá vést ke zbídačení těch, kdo pomáhají.“¹⁶¹

I přes to, že nebylo záměrem tvůrců lekcionáře dát do souvislosti druhé čtení se čtením z evangelia, příp. s prvním čtením ze SZ,¹⁶² můžeme v tomto případě najít určitou souvislost. Epištola nás ve světle evangelia vybízí k tomu, abychom nikomu neupřeli pomoc takovou měrou, jakou můžeme poskytnout. „Největším motivem však je Kristova ‚milost‘ (čin lásky). Kristus nemyslel pouze na svou seberealizaci, ale naopak se ‚vydal ze všeho‘ a ‚ponížil se‘. Jako Syn a obraz neviditelného Boha (Kol 1,15) tím současně

¹⁵⁹ Srov. BIČ Miloš: Výklady ke Starému zákonu III. Knihy naučné, Job až Píseň písní, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998, 307.

¹⁶⁰ Srov. Nový zákon. Text užívaný v českých liturgických knihách přeložený z řečtiny se stálým zřetelem k Vulgátě, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003, 585. (Poznámka k vv. 14n).

¹⁶¹ Misál na každý den liturgického roku. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003, 1222. (Komentář k druhému čtení).

¹⁶² O nedělních liturgických mezidobí se čtou polosouvisle Pavlovy listy a list Jakubův. Srov. VPL, 107.

odkrývá nejnaternější podstatu Boha, který je láska (1 Jan 4,8.16).¹⁶³ Láska, která uzdravuje a vysvobozuje ze smrti. „Ke vzkříšení můžeme dojít jen skrze smrt.“¹⁶⁴

5.1.2.3 *Shrnutí kontextu čtení nedělní liturgie*

Kontext nedělní liturgie lze velmi dobře užít v metodě *lectio divina* zvláště k prohloubení meditace i pozdější kontemplace. Nosné téma nedělní liturgie, zvláště čtení ze Starého zákona a úryvku z evangelia, můžeme vymezit ve třech rovinách:

1. Nesmrtelnost člověka je Božím záměrem.
2. Hříchem je však ona nesmrtelnost porušená.
3. Bůh v Ježíši dává člověku nový život, obnovuje svůj původní záměr.

Ježíš dává dar nového života dceři představeného synagogy i ženě trpící krvácením. Dává jejich životu nový rozměr. Ježíš je dokončením Starého zákona, je jeho dovršením i přesahem do naší doby. Ježíš daruje nový život i nám.

5.1.2.4 *Homilie*

Homilie má být výkladem zaměřeným na přečtené úryvky z Písma nebo některého jiného mešního textu.¹⁶⁵ Zakončení chvílí ticha je přijímáním Božího slova a přípravou na modlitbu.¹⁶⁶ Prakticky je možné postavit homilii na třech základních bodech uvedených v předchozí kapitole a konkrétně je rozvést podle potřeby obce věřících.

Body k homilii na téma Mk 5,21-43:

1. *Člověk se v životě nachází v situacích, které se zdají bezvýchodné, beznadějně,... Myslí si, že už je konec, že mu nikdo a nic nemůže pomoci. Jairo i žena trpící nemocí byli v takové situaci.*

Může následovat popis situací obou protagonistů podle exegetického výkladu.¹⁶⁷

2. *Oba ve své svízelné situaci volí místo beznaděje, kterou jim vnucuje okolí, naději, kterou jim nabízí setkání s Ježíšem. Ať už se jedná o padnutí k nohám a naléhavou prosbu, nebo jen o letmý dotyk šatu.*

Negativní postoje vůči nabízené naději představují v příběhu učedníci, kteří pochybují o doteku ženy trpící krvácením, a plačky v Jairově domě, které se Ježíši vysmívají. Jairo i žena trpící krvácením však i po nové výzvě

¹⁶³ KREMER Jakob: Druhý list Korint'anům (= Malý Stuttgartský komentář 8). Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000, 66.

¹⁶⁴ ZEVINI Giorgio, CABRA Pier Giordano: Neděle liturgického mezidobí cyklus B (= *Lectio divina* na každý den v roce 6). Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, 93.

¹⁶⁵ Srov. VPM, 65.

¹⁶⁶ Srov. tamtéž 56.

¹⁶⁷ Více v kapitole 3.5, komentář k vv. 26.35.

k projevení pevnosti víry volí Ježíše a ne jejich okolí. Ať už se jedná o nutnost přiznat se před davem k doteku Ježíšových šatů nebo odmítnutí zprávy o smrti dcery.

Homilie může pokračovat krátkým vybídnutím k identifikaci s protagonisty příběhu nabídnutím popisu jejich vlastností apod.¹⁶⁸

3. *Je také dobré si uvědomit, že se všichni můžeme ocitnout v situaci Jaira nebo ženy trpící krvácením a stát před rozhodnutím jak vyřešit bezvýchodnou situaci. Pokud v centru našeho života stojí Ježíš a my o jeho místě v našem životě nepochybujeme, je naše rozhodnutí jednodušší.*

Závěr homilie se může týkat důležitosti Krista v lidském životě. Jeho následování, tíhnutí k němu jako vzoru a vnitřní ztotožnění patří k základům duchovního života křesťana.¹⁶⁹

Vše je možné navíc doplnit zdůrazněním použitých výrazů evangelistou, zvláště sloves, které také užívá v souvislosti s Ježíšovým utrpením a zmrtvýchvstáním.¹⁷⁰

5.1.2.5 Přímluvy

Bohoslužbu slova uzavírají přímluvy, které jsou prosebnými modlitbami za spásu všech lidí, jsou odpovědí na přijaté Boží slovo, stejně jako recitování vyznání víry.¹⁷¹ To znamená, že také reflektují náš vztah k Písmu, jsou tedy i naší osobní modlitbou. V přímluvách se modlí církev.¹⁷²

5.1.3 Slavení eucharistie

Po přímluvách následuje příprava obětních darů, která končí modlitbou nad nimi pronášenou předsedajícím. Modlitba nad dary obecně uvádí do bohoslužby oběti.¹⁷³

5.1.3.1 Preface

Vrcholem celé mše je eucharistická modlitba, v jejímž úvodu zaznívá preface, jejíž volba také může podpořit celý smysl liturgie. Pro neděle liturgického mezidobí máme na výběr z osmi prefací. S úryvkem Mk 5,21-43 souvisí především čtvrtá a třetí preface pro neděle v mezidobí.

¹⁶⁸ Více v kapitole 4.5.2.

¹⁶⁹ FIORES Stefano de: Ježíš Kristus, in: FIORES, GOFFI: op. cit.: 377, sl. 2.

¹⁷⁰ Více v kapitole 3.5, komentář k vv. 26.40.41.42.

¹⁷¹ Srov. VPM, 69.

¹⁷² Dobré přímluvy nabízí: Společné prosby věřících. Doba během roku, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2007.

¹⁷³ Srov. VPM, 77.

„Neboť on se narodil, aby nám dal nový život, vzal na sebe bolest a smrt, aby nás osvobodil od hříchu, vstal z mrtvých, aby nám otevřel bránu nesmrtnosti...

(Preface 4. pro neděle v mezidobí)

... v tom poznáváme tvou velikou slávu, že se tvá božská moc ukázala skrze lidskou bezmocnost: vždyť tvůj Syn, náš Pán Ježíš Kristus, se vydal napospas smrti, a nás, smrti vydané, ze smrti zachránil. ...

(Preface 3. pro neděle v mezidobí)¹⁷⁴

Slavení eucharistie poté probíhá zcela běžným způsobem a vrcholí přijímáním. Po přijímání je možné setrvat ve chvíli ticha, kdy věřící „ve svém srdci chválí Boha a modlí se.“¹⁷⁵ Je to chvíle tiché meditace a kontemplace.

5.1.3.2 Antifona k přijímání a modlitba po přijímání

Antifona k přijímání je čtena nebo zpívána. Její obsah je většinou zaměřen k eucharistii nebo k jednotě.¹⁷⁶ Souvislost se čteními není záměrem tvůrců misálu. V praxi je často nahrazována vhodnou písní.

Modlitba po přijímání je dovršením proseb Božího lidu a celého obřadu přijímání. Pronáší ji kněz a prosí v ní za užitek ze slaveného tajemství.¹⁷⁷ Nemá tedy přímou souvislost se čtenými úryvky z Písma.

5.1.4 Závěrečné obřady

Mše svatá končí požehnáním a propuštěním lidu. Pokud je potřeba předchází tomu krátká oznámení.¹⁷⁸ Může být také doplněno duchovní povzbuzení věřících, které souvisí se čtenými posvátnými texty.

5.2 Všední dny a další místa v liturgickém roce¹⁷⁹

Liturgie všedních dnů mezidobí předkládá Mk 5,21-43 k naslouchání v úterý 4. týdne v mezidobí. V ročním cyklu 1 je to společně se čteními: Žid 12,1-4
Žl 22,26b-28.30-32

Ve čtení z listu Židům můžeme nalézt náznak spojitosti s Mk 5,21-43.

Nesmírné je množství těch, kteří se na nás dívají! Odhodme proto všechno, co by nás mohlo zatěžovat, hřích, do kterého se (člověk) snadno zaplete, a vytrvale běžme o závod, který je nám určen. (Žid 12,1)

¹⁷⁴ Misál na každý den liturgického roku. Kostelní Vydrů: Karmelitánské nakladatelství, 2003, 726.

¹⁷⁵ VPM, 45.

¹⁷⁶ Srov. tamtéž 86.

¹⁷⁷ Srov. tamtéž 89.

¹⁷⁸ Srov. tamtéž 90.

¹⁷⁹ Protože hlavním bodem v liturgickém slavení je neděle je následující text stručnější.

V tomto verši autor dává do protikladu hřích a vytrvalost.¹⁸⁰ Žena trpící krvácením také prokázala jistou dávku vytrvalosti ve víře v uzdravení (Mk 5,26) a je nám dáována za vzor (Mk 5,34), protože tuto víru plně vložila do Ježíše Krista, který...

... vzal na sebe kříž a nic nedbal na urážky; nyní sedí po pravé straně Božího trůnu. (Žid 12,2)

Když šel vzkřísit dceru Jairovu, tak se mu také vysmívali (Mk 5,40) a přesto ji vzkřísil k novému životu (Mk 5,41).

V ročním cyklu 2 jsou v lekcionáři čtení: 2 Sam 18,9-10.14b.24-25a.30 – 19,4
Žl 86,1-6

Čtení z druhé knihy Samuelovy líčí smrt Davidova syna Absaloma. Ten byl považován za buřiče a velitele ozbrojeného povstání proti svému otci. Proto ho také vrchní velitel Davidova vojska Joab zabil. David však velice nařká nad smrtí svého syna. To, co se zdálo dobré pro Joaba, je smutkem pro Davida.

Vítězství toho dne se změnilo pro všechny lid ve smutek. (2 Sam 19,3)

Můžeme zde vidět v kontrastu smutek nad ztrátou syna a radost nad uzdravením a vzkříšením ze čtení z evangelia. Ježíš je řešením naší bezvýchodné situace. Mezi čteními stojí „žalm nářků a touhy po Hospodinu.“¹⁸¹ Prosba o pomoc je vlastní nejen žalmistovi, Davidovi, ale i dnešnímu člověku.

První čtení jsou ve všední dny liturgického mezidobí vybrána tak, aby se četlo střídavě ze Starého i Nového zákona. Není tedy záměrem tvůrců lekcionáře, aby byla v kontextu se čtením z evangelia. Prvních devět týdnů se čte souvisle, až na dva úryvky ze šesté kapitoly, z Markova evangelia.¹⁸²

Při jiných příležitostech církev toto čtení neuvádí. Podle mého názoru je to škoda, protože lze čtení využít při pohřebních obřadech a s trochou odvahy také při křestní liturgii. Jistě by se našlo i další využití.

¹⁸⁰ Srov. LAUB Franz: List Židům (= Malý Stuttgartský komentář 14). Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001, 131-132.

¹⁸¹ BIČ Miloš: Výklady ke Starému zákonu III. Knihy naučné, Job až Píseň písní, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998, 441.

¹⁸² Srov. VPL, 109-110.

6 Závěr

Lectio divina je i přes dlouhou dobu své existence funkční metodou čtení Bible. V kapitole 2 (Charakteristika *lectio divina*) jsou položeny základy celé práce. Je to za první charakteristika samotného *lectio divina* a jeho stupňů a za druhé možnosti (metody), jak přistupovat k posvátnému textu. Z textu je patrné, že je také nutné si všimnout souvislosti s liturgií, kde se intenzivně setkáváme s posvátnými texty.

Posvátné texty stojí za rouškou tajemství, kterou se biblické vědy snaží poodhalovat. Přibližně polovina práce (kapitola 3 Pohled vědecké exegeze na Mk 5,21-43) je věnována literárnímu rozboru textu, který využívá kromě biblického textu několika dalších zdrojů. Především jsou to biblické komentáře, slovníky a konkordance. Velkou pomocí bylo také elektronické prohledávání textu.¹⁸³ Vznikl tak poměrně obsáhlý rozbor textu, který mohl dobře posloužit v dalších částech práce.

Na tomto místě bylo také potvrzeno, že využívání výsledků vědecké exegeze je práce velice náročná na čas. Výsledky tohoto rozboru byly v mnohém potvrzením obecně známých tvrzení z homilií a různých promluv.¹⁸⁴ Což signalizuje, že jsou výsledky biblistiky přijímané a vyhledávané jak kněžími tak veřejností. Poukázal však také na to, že je třeba prohloubit znalosti Bible jako celku. Zvláště tam, kde jsou uváděna paralelní místa v synoptických evangeliích a další biblické odkazy.¹⁸⁵ Obojí je třeba pro *lectio divina*, které vyžaduje nejen vysvětlení použitých symbolů, ale také širší souvislosti. Vědecká exegeze nabízí přiblížení významu textu. Je však nutné se vyzbrojit trpělivostí, protože výsledky jsou rozsáhlé a mnohdy si žádají delší čas k pochopení.

Další části práce jsou již věnovány konkrétnímu použití výsledného rozboru v *lectio divina* a částečně i v liturgii.

6.1 *Lectio divina* a biblické vědy

Lectio divina si klade za cíl uvést v živý rozhovor Boží slovo s životní zkušeností člověka. V kapitole 4 (Využití rozboru a výkladu v *lectio divina*) je na mnoha místech je odkazováno na předchozí text. Bez těchto odkazů by byl text jen pouhou spekulací nebo sebedprojekcí do posvátného textu. Význam textu evangelního úryvku byl základem v dalším textu práce.

¹⁸³ Byl využit program Theophilos 3 pro ČEP a řecký text.

¹⁸⁴ To se týká zvláště vysvětlování symboliky textu.

¹⁸⁵ Málo se hovoří o různých pojetích synoptiků a dalších použitých slovních spojeních v biblickém textu.

Čím je stupeň *lectio divina* vyšší, tím více se jedná o vnitřní záležitost člověka. Stupně *oratio* a *contemplatio* mají ryze osobní charakter. V textu práce se tedy jedná pouze o návrh, jak postupovat dále a ani takový popis stupně *lectio divina* není zcela snadný. Principy biblistiky jsou v těchto stupních nabídnuty, ale nejsou a ani nemohou být podrobně popsány.

Jednotlivé stupně *lectio divina* jsou specifické. V následující tabulce je uvedeno shrnutí využití prostředků literární analýzy textu..

Stupeň <i>lectio divina</i>	Užití literárního rozboru
<i>lectio</i>	Vlastní exegetické čtení. Čte se nejen text, ale také komentáře, které vychází z biblických věd a také od církevních otců.
<i>meditatio</i>	Symbolika textu. Narativní přístup (linie příběhu – role, činnosti) Kanonický přístup (motivy jinde v Písmu)
<i>oratio</i>	Dialogy (zvláště s osobou Ježíše)
<i>contemplatio</i>	Vrcholy vyprávění. Pohled očima protagonistů.
<i>actio</i>	Příkazy Ježíše. Činnost postav kromě Ježíše.

Lectio divina nestojí pouze na významu textu, přestože je jeho základem. V obecnosti textu celé kapitoly je možné nahlédnout prostor pro vlastní duchovní zkušenost a reflexi textu.¹⁸⁶

6.2 *Lectio divina* a liturgie

Úzké spojení *lectio divina* se slavením mše je naznačeno v kapitole 5 (Mk 5,21-43 v liturgii církve). Nejedná se o vyčerpávající popis využití vědecké exegeze v liturgii nebo souvislosti mezi *lectio divina* a liturgií. To ostatně ani nebylo předmětem práce.¹⁸⁷ Částečně je problém nastíněn v Příloze 5 (*Lectio divina* a liturgie). Z něj také vyplývá, že obě formy slavení víry mají vlastní, osobitý charakter a nelze je bez problémů spojovat. Z celé kapitoly je však jasné, že posvátné texty jsou základem liturgie, který je vidět v každé její části.

Nejvíce se dá v souvislosti s liturgií využít *lectio divina* jako příprava na bohoslužbu, zvláště nedělní. Taková příprava může probíhat ve skupině nebo individuálně.

¹⁸⁶ Vlastní podstata *lectio divina* a jejich duchovní význam zde není zpracován vyčerpávajícím způsobem, ale jen do souvislosti s užitím vědecké exegeze.

¹⁸⁷ Další zpracování tohoto tématu by si žádalo širší základy právě z oblasti liturgiky, které v této práci chybí a také podrobnější zpracování jednotlivých částí mše sv. a jejich vztahu k *lectio divina*.

Přestože může takové setkání vést kněz, jsou *lectio divina* a liturgie rozdílnými způsoby křesťanského slavení.

Tato část nabízí nejvíce možností dalšího studia, které by se mohlo vyvíjet ve dvou směrech. První je *lectio divina* a liturgie a druhý liturgie a vědecká exegeze. Druhé téma je z velké části pokryto homiletikou a dějinami liturgie. První téma je částečně zpracováno např. knižní řadou ZEVINI Giorgio, CABRA Pier Giordano (ed.), *Lectio divina* na každý den v roce 1-15. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001-2005. Ta se ale také spíše zabývá biblickým náhledem na *lectio divina*.

Celkově je práce nástinem toho, jak využívat výsledky bádání biblických věd při čtení posvátných textů tak, aby takové čtení bylo k prospěchu duchovního života čtenáře. *Lectio divina* je jedním ze způsobů, jak takový prospěch zaručit. Když se rozhodneme pro život s Písmem, vydáváme se na cestu, kde nás čeká velká námaha a často budeme mít pocit, že se musíme vrátit velký kus cesty zpět. Přes všechny nástrahy a zklamání je však dobré vytrvat.

„Mistře, celou noc jsme se lopotili, a nic jsme nechytli. Ale na tvé slovo spustím síť.“
(Lk 5,5)

7 Přehled použitých symbolů a zkratek

apod.	a podobně
aram.	aramejsky
atd.	a tak dále
ČEP	Český ekumenický překlad
DV	Věřoučná konstituce o Božím zjevení Dei verbum (2. vat. koncil)
hebr.	hebrejsky, hebrejský
lat.	latinsky, latinský
n.	následující verš
např.	na příklad
nn.	následující verše
NZ	Nový zákon
op. cit.	opus citatum (lat.) = citované dílo
příp.	případně
resp.	respektive
řec.	řecky, řecký
sl.	sloupec
srov.	srovnání
stol.	století
sv.	svatý
SZ	Starý zákon
tzv.	tak zvaný
v.	verš
vat.	vatikánský, příp. vatikánský koncil
VBC	Výklad Bible v církvi (Papežská biblická komise)
VPL	Všeobecné pokyny k mešnímu lekcionáři (Kongregace pro bohoslužbu a dohled nad udělováním svátostí)
VPM	Všeobecné pokyny k Římskému misálu (Kongregace pro bohoslužbu a dohled nad udělováním svátostí)
vv.	verše
Žalmy ČKP	Žalmy. Český katolický překlad, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009.

8 Seznam pramenů a literatury

8.1 *Biblický text*

Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih), Český ekumenický překlad, Praha: Česká biblická společnost, 2006.

Jeruzalémská Bible. Evangelia, Praha: Krystal OP, 2006.

Misál na každý den liturgického roku. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003.

Nový zákon. Text užívaný v českých liturgických knihách přeložený z řečtiny se stálým zřetelem k Vulgátě, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003.

Novum Testamentum. Graece et Latine, Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 2005.

Starý zákon. Knihy prorocké III., Ezechiel, Daniel, Praha: Česká katolická charita, 1981.

Starý zákon. Knihy rozjímavé I., Job, Přísloví, Kazatel, Píseň písní, Praha: Česká katolická charita, 1978.

Starý zákon. Knihy rozjímavé III., Sirachovec, Kniha moudrosti, Praha: Česká katolická charita, 1976.

Žalmy. Český katolický překlad, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009.

8.2 *Biblické komentáře, úvody, konkordance a slovníky*

BEDŘICH Slavomír, SVOBODA Petr: Česká synopse evangelií. Olomouc, Matice cyrilometodějská, 1995.

BIČ Miloš: Výklady ke Starému zákonu II. Jozue až Ester, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996.

BIČ Miloš: Výklady ke Starému zákonu III. Knihy naučné, Job až Píseň písní, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998.

BIČ Miloš: Výklady ke Starému zákonu V. Knihy deuterokanonické (nekanonické, apokryfní), Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996.

CARSON D[...] A[...], MOO Douglas J[...]: Úvod do Nového zákona. Praha: Návrat domů, 2008.

DILLARD Raymond B[...], LONGMAN Tremper III.: Úvod do Starého zákona. Praha: Návrat domů, 2003.

DONAHUE John R[...], HARRINGTON Daniel J[...]: Evangelium podle Marka (= Sacra pagina 2). Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005.

KAŠPAR L[...] B[...]: Biblická konkordance, druhé revidované vydání, Praha: Křesťanský spolek mladíků v Čechách, 1933.

LÉON-DUFOUR Xavier a kol. (ed.): Slovník biblické teologie. Řím: Velehrad – Křesťanská akademie, 1991.

FAUSTI Silvano: Nad evangeliem podle Marka. Porozumět Božímu slovu, Praha: Paulínky 2007.

NOVOTNÝ Adolf (ed.): Biblický slovník. Praha: Kalich, 1956.

- KLIESCH Klaus: Skutky apoštolů (= Malý Stuttgartský komentář 5). Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999.
- KREMER Jakob: Druhý list Korint'anům (= Malý Stuttgartský komentář 8). Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000.
- LAUB Franz: List Židům (= Malý Stuttgartský komentář 14). Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001.
- LIMBECK Meinrad: Evangelium sv. Marka (= Malý Stuttgartský komentář 2). Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997.
- LURKER Manfred: Slovník biblických obrazů a symbolů. Praha: Vyšehrad, 1999.
- PORSCH Felix: Evangelium sv. Jana (= Malý Stuttgartský komentář 4). Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998.

8.3 *Dokumenty Učitelského úřadu církve*

- DRUHÝ Vatikánský KONCIL: Věřoučná konstituce o Božím zjevení Dei verbum (ze dne 18. listopadu 1965), in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Praha: Zvon, 1995.
- Katechismus katolické církve. Praha: Zvon, 1995.
- PAPEŽSKÁ BIBLICKÁ KOMISE: Výklad Bible v církvi. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007.
- KONGREGACE PRO BOHOSLUŽBU A DOHLED NAD UDĚLOVÁNÍM SVÁTOSTÍ: Všeobecné pokyny k mešnímu lekcionáři. in: Lekcionář I. Cyklus A, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006.

8.4 *Literatura o lectio divina*

- CERAGIOLI Ferruccio: Sedm žen z evangelií. Sedm podob modlitby, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007.
- BIANCHI Enzo: Modlit se Boží slovo. Uvedení do *lectio divina*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007.
- GUIDO II.: Scala Paradisi – Stupně k ráji. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996.
- HAYDEN Christopher: Modlit se s Písmem. Úvod do praxe *lectio divina*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004.
- MASINI Mario: Úvod do *lectio divina*. Teologie, metoda, spiritualita, praxe, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1993.
- VERTEUIL Michel de: Svítilnou mým nohám je tvé slovo. *Lectio divina*, Praha: Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, 1998.
- ZEVINI Giorgio, CABRA Pier Giordano (ed.), *Lectio divina* na každý den v roce 1-15. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001-2005.

8.5 *Ostatní literatura*

- ADAM Adolf: Liturgika. Křesťanská bohoslužba a její vývoj. Praha: Vyšehrad, 2008.
- COSTACURTA Bruna: Prayerful Reading and Faithful Exegesis. On the Relationship between *lectio divina* and Biblical Scholarship, in: Bulletin Dei Verbum – English edition 3-4 (2007) 5-7.

- DUKA Dominik: Škola vnitřní modlitby. Brno: Nakladatelství Petrov 1991.
- ENN Josef: Exercicie a Písmo svaté. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2006.
- FIORES Stefano de, GOFFI Tullo (ed.): Slovník spirituality. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999.
- HELLER Jan: Symbolika čísel a její původ. Praha: Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, 2003.
- RENAULT Emmanuel: Na hlubinu s Terezií z Avily. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007.
- Společné prosby věřících. Doba během roku, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2007.
- STEWART Columba: Modlitba a komunita. Benediktinská tradice, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004.
- ŠENKOVÁ Silva: Latinsko-český česko-latinský slovník, třetí opravené vydání, Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2005.
- TICHÝ Ladislav: Slovník novozákonní řečtiny. Olomouc: Nakladatelství Burget, 2001.
- VLKOVÁ Ivana Gabriela: *Lectio divina* – místo Bible v životě křesťana. in: Dialog – Evropa 21 3-4 (2008) 4-9.

8.6 Elektronické prameny

- BROŽ Jaroslav: Studijní texty pro KTF UK.
<http://ktf.cuni.cz/~broz> (15.4.2009).
- KARMEL EDITH STEINOVÉ: Jeden možný postup jak meditovat nad biblickým textem.
http://www.cestanahoru.org/blog/?page_id=238 (2007-2009).
- KONGREGACE PRO BOHOSLUŽBU A DOHLED NAD UDĚLOVÁNÍM SVÁTOSTÍ: Všeobecné pokyny k Římskému misálu.
<http://www.cirkev.cz/res/data/004/000508.pdf> (2003).
- MAREČEK Petr: Bible v liturgii. Mk 5,21-43,
<http://www.biblickedilo.cz/ckbdweb/polozka.aspx?pid=545&kid=129> (2009).
- SIMAJCHL Ladislav: Cestou do Emauz,
<http://www.knihovna.net> (11.3.2001).
- STRAKA Róbert: *Lectio divina*. Jadro spirituality a liturgie,
<http://www.teologicketexty.cz/casopis/2003-5/Lectio-Divina-jadro-spirituality-a-liturgie.html> (květen 2003)
- SYNOD OF BISHOPS XII Ordinary general assembly: The Word of God in the Life and Mission of the Church – instrumentum laboris,
http://www.vatican.va/roman_curia/synod/documents/rc_synod_doc_20080511_instrumentum-labor-xii-assembly_en.html (11.5.2008).
- VLČEK Jan, BAUER František (ed.): Sv. Makaria aegyptského padesát homilií duchovních. Praha: Dědictví svatého Prokopa w Praze, 1876.
http://www.fatym.com/taf/knihy/patrol/p_mak_50hom_3.rtf (2009).

9 Přílohy

PŘÍLOHA 1: Text Mk 5,21-43

PŘÍLOHA 2: Graf stupňování napětí v příběhu

PŘÍLOHA 3: Biblické konkordance Mk 5,21-43

PŘÍLOHA 4: Podklady pro *lectio divina*

PŘÍLOHA 5: *Lectio divina* a liturgie

PŘÍLOHA 1: Text Mk 5,21-43

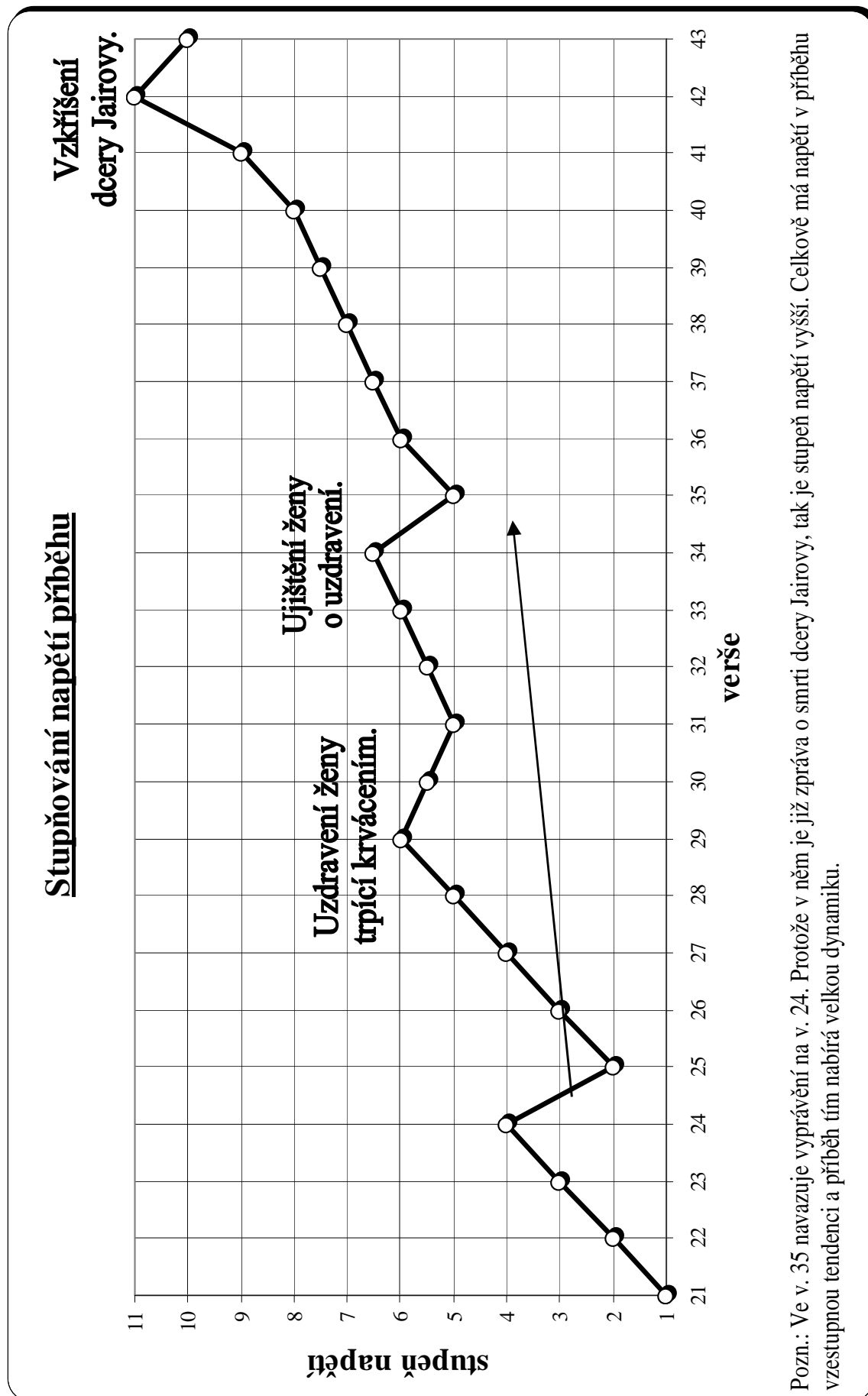
(Nový zákon. Text užívaný v českých liturgických knihách přeložený z řečtiny se stálým zřetelem k Vulgátě, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003.)

²¹ Ježíš se vrátil lodí na druhý břeh a už se kolem něho shromáždil velký zástup. Když byl ještě na břehu moře, ²² přišel k němu jeden z představených synagogy, jmenoval se Jairos. Jak ho uviděl, padl mu k nohám ²³ a snažně ho prosil: „Moje dceruška umírá. Pojd', vlož na ni ruce, aby byla zachráněna a žila.“ ²⁴ Ježíš s ním odešel. Velký zástup šel za ním a tlačili se na něj.

²⁵ Byla tam jedna žena, která dvanáct let trpěla krvácením, ²⁶ mnoho zkusila u mnoha lékařů a celý svůj majetek vynaložila na léčení, ale nic jí nepomohlo, spíše jí bylo čím dál hůř. ²⁷ Když slyšela o Ježíšovi, šla v zástupu lidí a zezadu se dotkla jeho šatů. ²⁸ Řekla si totiž: „Jestli se dotknu třeba jen jeho šatů, budu uzdravena.“ ²⁹ A hned jí přestalo krvácení a pocítila na těle, že je ze svého neduhu vyléčena. ³⁰ Ježíš ihned v sobě poznal, že z něho vyšla (zázračná) moc. Obrátil se proto v zástupu a zeptal se: „Kdo se dotkl mých šatů?“ ³¹ Jeho učedníci mu odpověděli: „Vidíš přece, jak se lidé na tebe tlačí, a ptáš se: Kdo se mě to dotkl!“ ³² Ale Ježíš se rozhlížel, aby uviděl tu, která to udělala. ³³ Tu přišla ta žena, celá ustrašená a rozechvěná – věděla dobře, co se s ní stalo – padla před ním na zem a pověděla mu celou pravdu. ³⁴ On jí na to řekl: „Dcero, tvá víra tě zachránila. Jdi v pokoji a buď zdráva, (zbavena) svého neduhu!“

³⁵ Zatímco ještě mluvil, přišli lidé (z domu) představeného synagogy se zprávou: „Tvá dcera umřela. Proč ještě Mistra obtěžuješ?“ ³⁶ Ježíš zaslechl, co se tu mluvilo, a řekl představenému synagogy: „Neboj se, jen věř!“ ³⁷ Nedovolil nikomu, aby šel s ním, jenom Petrovi, Jakubovi a jeho bratru Janovi. ³⁸ Přišli k domu představeného synagogy a viděli tam rozruch, (lidí,) jak pláčou a velmi naříkají. ³⁹ Vešel dovnitř a řekl jim: „Proč jste tak rozrušeni a pláčete? Dítě neumřelo, jenom spí.“ ⁴⁰ Posmívali se mu. On však všechny vykázal ven, vzal s sebou otce dítěte i matku a své společníky a šel (do světnice), kde dítě leželo. ⁴¹ Vzal ji za ruku a řekl: „Talitha kum!“, to znamená: „Děvče, říkám ti, vstaň!“ ⁴² Děvče hned vstalo a chodilo – bylo jí dvanáct let. (Lidé) byli úžasem jako bez sebe. ⁴³ (Ježíš) jim přísně přikázal, že se to nikdo nesmí dovědět, a řekl jim, aby jí dali jíst.

PŘÍLOHA 2: Graf stupňování napětí v příběhu

PŘÍLOHA 3: Biblické konkordance Mk 5,21-43

(Konkordance jsou vypracovány za pomoci programu Theophilos 3, ČEP a knihy Biblická konkordance, druhé revidované vydání, Praha: Křesťanský spolek mladíků v Čechách, 1933.)

Verše	výrazy, slovní spojení	konkordance
vv. 21-43	žena trpící krvácením dcera Jairova	Mt 9,18-26; Lk 8,40-56
v. 21	na břehu moře (podél moře)	Mt 4,18; Mk 1,16 (povolání učedníků) Mt 13,1n; Mk 4,1 (učení v podobenstvích) Mk 2,13 (povolání celníka Matouše) Mt 15,29 (spojení dvou příběhů) Jan 12,4 (zjevení vzkříšeného Ježíše apoštolům) Ex 14,30 (exodus Izraele)
v. 22	padnout k nohám	Lk 7,44 (hříšnice v Šimonově domě) Mt 2,11 (klanění mudrců z východu) Mt 4,9 (pokušení ďáblem) Jan 18,6 (klanění Jidáše při zradě)
v. 23	snažně prosit	Mt 8,5; Mk 1,40; 7,32; 8,22; Sk 9,38... (prosba o uzdravení)
	vložit ruku na nemocného	2 Král 4,34; Mk 7,32; Mk 16,18; Sk 9,12
v. 24	velký zástup	Mk 4,1 (mluvení v podobenstvích) Mt 20,29 (cesta do Jeruzaléma) Lk 7,11 (uzdravení mládence v Naimu) Jan 12,12 (vjezd do Jeruzaléma) Mt 26,47; Mk 14,43 (zatčení Ježíše) Zj 7,9 (vstupující do nebeského Jeruzaléma)
v. 25	krvácení (krvotok)	Lv 15 (forma vaginálního krvácení)
v. 26	mnoho zkusit (podstoupit)	Mt 16,21; 26,2; Mk 8,31; 9,12; Lk 9,22; 17,25 (předpověď Ježíšova utrpení)
	vynaložit všechn majetek (utratit)	Lk 15,14 (podobenství o marnotratném synovi a milosrdném otci)
vv. 27n	dotknout se (třeba jen šatů)	Mk 6,56; Mk 3,10... (prosby o uzdravení) Jan 20,17 (setkání Marie Magdalény se zmrtevýchvstalým Ježíšem)
	šaty	Mt 17,2; Mk 9,3; Lk 9,29 (proměnění na hoře Tábor) Mt 21,7; Mk 11,7; Lk 19,35 (slavnostní vjezd do Jeruzaléma) Mt 27,35; Mk 15,24; Lk 23,34; Jan 19,23n. (dělení o šaty pod Ježíšovým křížem) Gal 3,27 (obléknout Krista při křtu) Ef 6,11.13-17 (Boží zbroj) Zj 3,4; 7,9.14; 22,14... (šat vybílený Beránkovou krví) Ez 16,8.13 (Izrael jako snoubenka)

v. 29	(vyléčena) z neduhu	Mk 3,10
v. 30	moc	Lk 5,17 (moc k uzdravování)
	obrátit se	Mt 24,18; Mk 13,16 (Ježíšova řeč o konci světa) Mk 8,33 (obrátil se k Petrovi) Lk 22,32 (obrácení Petra po zapření)
v. 31	tlačit se; dotknout se	vv. 24.27
v. 33	ustrášená a rozechvěná	Flp 2,12 (práce o spásu)
	padnout k nohám	v. 22
v. 34	záchrana vírou	Mk 10,52 (uzdravení slepého Bartimea) 1 Sam 1,17 (prorok Eli a Anna před Hospodinem)
	„Jdi v pokoji.“	Lk 7,50 (hříšnice v Šimonově domě)
v. 36	„Neboj(te) se!“	Mt 14,27; Mk 6,50 (Ježíš kráčí po hladině) Mt 17,7 (proměnění Páně) Lk 1,13 (zvěstování Zachariášovi) Lk 1,30 (zvěstování Marii) Lk 5,10 (povolání apoštolů) Iz 40,9; 41,10.13n.; 43,1.5 (ujištění o Božím vyvolení)
v. 37	Ježíš vzal s sebou Petra, Jakuba a Jana	Mk 9,2 (proměnění Páně) Mk 14,33 (modlitba v Getsemane)
v. 38	rozdělení	Mt 26,5; Mk 14,2 (hledání příležitosti k zatčení Ježíše)
v. 39	spát	Jan 11,11 (Lazar usnul)
v. 40	posmívat se	Mk 15,16-20 (výsměch vojáků)
	vykázat ven	Mt 8,31; 10,1; Mk 1,39; 3,15; 7,26; Lk 11,14n. (vyhánění zlých duchů) Mt 25,30 (podobnosti o svěřených hřivnách) Mk 11,15; Lk 19,45 (vyhnání prodavačů z chrámu) Lk 10,2 (vyslání dělníků na žejř) Lk 13,28 (věčné odsouzení) 3 Jan 1,10 (vyloučení z církve)
v. 41	vzít za ruku	Mk 1,31 (uzdravení Petrovy tchyně) Mk 9,27 (uzdravení posedlého chlapce)
v. 42	úžasem jako bez sebe	Mk 16,8 (ženy u Ježíšova hrobu) Lk 5,26 (uzdravení malomocného a ochrnutého) Sk 3,10 (uzdravení chromého Petrem) Sk 10,10; 11,5 (Petr ve vytržení mysli) Sk 22,17 (Pavel ve vytržení mysli)
v. 43	přikázal	Mt 16,20 (po Petrově vyznání u Cesareje) Mk 9,9 (po proměnění na hoře Tábor)

PŘÍLOHA 4: Podklady pro *lectio divina*

Návrh přípravných modliteb

1. Bože, ty jsi nekonečně větší a zcela jiný než si dovedu představit, předstupuji před tebe zde přítomného a přeji si, abys ve mně působil. Dopřej, abych nastávající čas mohl prožít tak dobře, jak je to jen možné, abych v něm byl přítomen svým nitrem, city i myšlenkami. Tvůj svatý Duch ať mne uvádí do hloubky tajemství tvé lásky, abych stále více čerpal z plnosti života, kterou nám nabízíš ve svém vzkříšeném Synu.¹

2. „Svatý Otče, ty jsi Světlo a Život, otevři mé srdce, abych mohl proniknout a pochopit tvé slovo. Sešli mně Ducha svatého, Ducha svého Syna Ježíše Krista, abych mohl s otevřeností přijmout tvou Pravdu. Daruj mi otevřené a velkorysé srdce, abych v rozhovoru s tebou poznal a miloval tvého Syna a svého Spasitele Ježíše, a všem svým bratřím a sestrám vydával svědectví o tvém evangeliu. Prosím tě o to skrze Ježíše Krista, našeho Pána, který s tebou v Duchu svatém žije na věky věků. Amen.“²

Návrh komentáře na základě vědecké exegeze³

Úryvek je zakončením Markova vyprávění o čtyřech Ježíšových zázracích – utišení bouře na Genezaretském jezeře (4,35-41), uzdravení člověka posedlého zlým duchem (5,1-20) a vzkříšení dcery Jairovy s uzdravením ženy trpící krvácením (5,21-43). Evangelista představuje Ježíše jako pána nad přírodními živly, nečistými duchy, nemocemi a nad smrtí. Všechno tyto skutky jsou zjevením tajemství Božího království apoštolům i všem lidem.

vv. 21-24: Jairos svým padnutím Ježíšovi k nohám a naléhavou prosbou dává najevo nejen svou úctu k němu, ale i svou důvěru v něj. Tuto úpěnlivou prosbu Ježíš neodmítá. Všechno sleduje velký zástup lidí, kteří hodnotí všechno, co Ježíš dělá.

vv. 25-26: Během cesty do Jairova domu přistupuje k Ježíšovi nemocná žena. Trpí krvácením již dvanáct let. Podle židovského zákona je taková žena pokládána za nečistou, dokud ji nepřestane krvácení (Lv 15,19-30). Když se tato rituálně nečistá žena dotkne druhého člověka, způsobuje, že i on se stává nečistým. Takoví lidé byli vyloučeni ze společenského a náboženského života. Snaha této ženy všemi možnými prostředky se zbavit se této nemoci ji přivedla chudobu a beznadějný stav nemoci s jejími sociálními následky.

¹ Srov. KARMEL EDITH STEINOVÉ: Jeden možný postup jak medítovat nad biblickým textem. http://www.cestanahoru.org/blog/?page_id=238 (2007-2009).

² ZEVINI Giorgio, CABRA Pier Giordano: Doba adventní (= *Lectio divina* na každý den v roce 1). Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001, 7.

³ Hlavním zdrojem tohoto komentáře je: MAREČEK Petr: Bible v liturgii. Mk 5,21-43, <http://www.biblickedilo.cz/ckbdweb/polozka.aspx?pid=545&kid=129> (2009).

vv. 27-28: Když slyšela mluvit o Ježíšovi, probudila se v ní naděje. Žena veřejně nepřistoupila k Ježíšovi, ale šla v zástupu lidí a zezadu se dotkla jeho šatů. Tato žena nechtěla vzbudit pozdvižení v souvislosti se svou osobou a svou nemocí.

vv. 29-32 : Důvěra ženy nebyla zklamána. V samotném okamžiku jejího uzdravení Ježíš přesně ví, co se stalo. Nechce ji kárat, něco ji vytýkat, ale ani nechce omezit tuto událost na pouhé fyzické uzdravení. Žena je hodna toho, aby se s Ježíšem setkala osobně.

Učedníci ještě stále pochybují a jsou to ti, kdo celou situaci sledují „pouze“ lidskýma očima. Nechtějí připustit, že by se stalo něco výjimečného, žijí „jen“ Jairovou situací a spěchají spolu s ostatními do jeho domu.

v. 33: To, že je žena celá ustrašená a rozechvěná, není dáno strachem z Ježíše, ale vědomím toho, co se skutečně stalo. Nejprve věřila, že ji Ježíš může pomoci. Nyní zakouší na svém těle mocné působení Boží moci. Zkušenost mocného Božího působení ji přivádí k tomu, že pronáší celou pravdu. Je jasně vidět, že Ježíš, který spěchá k Jairově dceři, má čas, aby vyslechl uzdravenou ženu.

v. 34: Slova, která Ježíš pronáší, patří mezi nejobsáhlejší, která pronáší uzdravenému člověku. Oslovuje ženu s láskou jako „dceru“. Potvrzuje jí, že v něj skutečně uvěřila a že ji zachránila její víra (srov. Mk 10,52). Ta zahrnovala přesvědčení, že On je nejužším způsobem spojen s Bohem, že má Boží moc.

v. 35: Zde se nachází kritický bod celé události. V jakém vztahu se vůči sobě nachází Ježíš a smrt? Vůči mrtvému člověku jsme všichni bezmocní. Zemřelého člověka můžeme jen oplakávat a pohřbít. Platí to stejné o Ježíšovi?

v. 36: Ježíš reaguje na to, co se zdá v danou chvíli přirozeným a promlouvá k Jairovi, aby se nenechal přemoci strachem a beznadějí a vyzývá ho, aby pevně věřil a měl důvěru. Říká mu: „Potřebuješ nyní pouze jedno – víru.“ Jairos spoléhá na Ježíšova slova. Mezi radou poslů, kteří přišli z jeho domu a Ježíšovou pobídkou volí Ježíšova slova, spoléhá na něj a doprovází ho ke své dceři, která právě zemřela.

v. 37: Ježíš neformuje své učedníky jen slovy, ale také činy. Některé z Ježíšových skutků jsou zdůrazněny tím, že jsou při nich přítomni pouze Petr, Jakub a Jan. Jedná se o vzkříšení Jairovy dcery (Mk 5,35-43), událost proměnění na hoře (Mk 9,2-9) a modlitbu v Getsemanech (Mk 14,32-42).

vv. 38-40: Nárek vyjadřuje lidskou bezmocnost. Na Ježíšovo tajemné a nejasné „popření“ smrti děvčete mohou lidé v Jairově domě reagovat pouze smíchem. Ten poukazuje na přesvědčení a pevnou jistotu ohledně smrti dívky. Pouze vybraní učedníci a rodiče smí být svědky Ježíšova jednání.

vv. 41-43: Ježíš činí jednoduché gesto: Bere mrtvou dívku za ruku a přitom pronáší krátkou větu. Ti, kdo doprovází Ježíše, jsou celí užaslí, jsou jako bez sebe. Ježíšovo jednání přesahuje rámec veškeré lidské zkušenosti a jejich prožitku. Na smrt již není možné reagovat pouze žalem, ale je možné také vkládat důvěru v Ježíšovu moc.

Komentáře církevních otců

„I pohané, přestože nevěří ve vzkříšení, se snaží utěšovat slovy: ‚Snášej to s odvahou; to, co se stalo, už není možné vrátit zpět, a svými slzami ničeho nedosáhneš.‘ A ty, který posloucháš mnohem vznešenější a útěšnější slova, než jsou tato, by ses nestyděl, že chováš hůř než pohané? My tě nepovzbuzujeme k odvážnému snášení smrti, protože se jí nelze vyhnout a neexistuje na ni žádný lék. Naopak ti říkáme: ‚Měj odvahu, neboť zcela jistě přijde vzkříšení: děvče jen spí, nezemřelo; odpočívá, není ztracen navždy.‘ Je proto nutné, abychom (ve víře) přijali vzkříšení, věčný život, nesmrtelnost a dědictví andělů. ... Bůh nazývá smrt ‚dobrem‘ a ty bys naříkal?

(Jan Zlatoušský, Komentář k Matoušovu evangelium, 31,2)⁴

„Nejhorším dnem ze všech je den smrti, když děti předcházejí na onen svět své rodiče. Představený synagogy věřil v Boha, když prosil, aby táž ruka, o níž věděl, že jeho dceru stvořila, aby ji znovu stvořila a navrátila k životu.

Dnešní čtení v sobě na jedné straně obsahuje všechno to, co patří k naději, na druhé straně zase vylučuje všechno to, co by mohlo vést k zoufalství. Žena byla zmítána myšlenkami, podobně jako je zmítáno ovzduší prudkým a vířivým vichrem. Byla zmítána vnitřním zápasem mezi rozumem a vírou, mezi nadějí a obavami, mezi potřebností a studem. Právě v tomto stavu ducha tedy žena po zásluze dospěla od lemu roucha až k celé plnosti Ježíšova božství. Tato žena nás učí, jak úžasnou hodnotu má Kristovo tělo, když nám ukazuje, jak nesmírná moc se skrývá již v lemu Kristova roucha.

Ať tedy naslouchají křesťané, kteří se každého dne dotýkají Kristova těla, jakého léku se jim dostává v tomto jeho těle, když jedna žena obdržela celé zdraví v okamžiku, kdy se s vírou dotkla lemu jeho roucha.

(Petr Chryzolog, Promluvy pro každodenní život)⁵

Žena trpící krvácením, v okamžiku kdy uvěřila a dotkla se šatu Pána, hned se uzdravila a zdroj nečistého krvácení pojednou vyschnul. Tak i každá duše, která má

⁴ ZEVINI Giorgio, CABRA Pier Giordano: Neděle liturgického mezidobí cyklus B (= *Lectio divina* na každý den v roce 6). Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, 98.

⁵ ZEVINI Giorgio, CABRA Pier Giordano: Všední dny liturgického mezidobí cyklus 1. – 8. týden – roční cyklus 2 (= *Lectio divina* na každý den v roce 12). Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003, 134.

nezhojitelnou ránu hříchu a zdroj nečistých a nešlechetných myšlenek, když přistoupí ke Kristu a bude v něho v pravdě věřit a prosit, dosáhne blaženého uzdravení od nezhojitelného zdroje vášní a zdroj vyschne. Zdroj z něhož vyvěrala myšlení nečistá může uzdravit jen Ježíš, nikdo jiný.

Žádné prostředky pozemské, ani vlastní skutky spravedlnosti, nemohou člověka vyléčit a uzdravit z neviditelné rány. Jedině nebeský dar, Duch svatý, je lékem, kterým se člověku může dostat uzdravení a může dostat dar nového života, být očištěn Duchem svatým na svém srdci. I žena trpící nemocí, když nemohla dosáhnout uzdravení, měla nohy, aby došla k Pánu a byla uzdravena. ... Podobně i duše, která je zraněna ranami hanebných vášní a oslepená temností hříchů, ještě může křičet a volat na Ježíše, aby sám přišel a dal duši věčné vykoupění.

(Makarios egyptský, Padesát duchovních homilií, 20,4.7)⁶

⁶ Srov. VLČEK Jan, BAUER František (ed.): Sv. Makaria aegyptského padesát homilií duchovních. Praha: Dědictví svatého Prokopa w Praze, 1876.
http://www.fatym.com/taf/knihy/patrol/p_mak_50hom_3.rtf (2009).

PŘÍLOHA 5: *Lectio divina* a liturgie

Vrcholem liturgie církve je slavení eucharistie (mše sv.). Prvotním místem, kde se čte Písmo, je společenství oslavující Boha, tedy církve při liturgii. Při ní se stává Boží slovo přítomným. Struktura mše svaté odráží stupně *lectio divina*.

Mše	Stupeň <i>lectio divina</i>
předčítání posvátných textů	<i>lectio</i>
přemýšlení o přečteném, předkládání úvah o textu (kázání)	<i>meditatio</i>
modlitba shromáždění (vyznání víry, přímlyvy, ... modlitba Páně)	<i>oratio</i>
přijímání eucharistie	<i>contemplatio</i>
„Jděte ve jménu Páně!“	<i>actio</i> + zvěstování

Ve mši sv. je *lectio divina* velmi koncentrované. To znamená, že liturgie je velmi specifickým prostředím, které je rozdílné od *lectio divina*.¹

Tato rozdílnost může být chápána ve třech základních rovinách.

1. Čas – Při mši sv. je většinou čas velmi omezený. Ať už tím, že předsedající má v neděli několik bohoslužeb, nebo tím, že účastníci nemají stejné časové podmínky. *Lectio divina* se může časově lépe uzpůsobit účastníkům.
2. Prostředí – Mše svatá se většinou odehrává v oficiálním prostředí, kdežto pro *lectio divina* je lepší využít komornější a méně oficiální prostředí. Průběh *lectio divina* je také daleko volnější.
3. Počet účastníků – Počet účastníků mše svaté je také většinou daleko větší. Jak bylo uvedeno v předchozím bodu, pro *lectio divina* je vhodnější komornější prostředí s menším počtem účastníků.

Propojení *lectio divina* a mše svaté není nemožné, ale je velmi náročné. Nejlepším způsobem propojení těchto dvou způsobů slavení víry je příprava na bohoslužbu prostřednictvím *lectio divina*.

¹ HAYDEN Christopher: *Modlit se s Písmem, Úvod do praxe Lectio divina*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004, 95-98.

Resumé:

Práce *Dar nového života: Mk 5,21-43* pojednává o využití vědecké exegeze v *lectio divina* a všímá si také úzkého spojení této metody četby Písma s liturgií. Vychází z úryvku Markova evangelia o uzdravení ženy trpící krvácením (krvotokem) a vzkříšení dcery Jairovy. Celá práce je rozvržena do čtyř částí.

Začátek práce je věnován samotnému *lectio divina* a je nastíněn vývoj tohoto pojmu. Protože je práce zaměřena na využití metod vědecké exegeze je připojen stručný vývoj přístupu k biblickému textu od apoštolských dob až po současnost. Tato část tvoří výchozí bod práce.

Nejobsáhlejší část práce tvoří exegetický rozbor Mk 5,21-43. Ten je vytvořen pomocí biblických komentářů, slovníků a konkordancí. K vyhledávání dalších biblických míst bylo také použito programu Theophilos 3. Tato část textu má klasickou strukturu (úvod do evangelia, struktura textu, synoptické srovnání, další místa v Písmu s podobným tématem, komentář k jednotlivým veršům, shrnutí). Tato část práce tvoří základ pro další kapitoly.

Další dvě části práce jsou věnovány konkrétnímu použití výsledného rozboru v *lectio divina* a částečně i v liturgii.

Pro *lectio divina* je postupováno po jednotlivých stupních a stále je odkazováno na exegetický rozbor z předchozí části textu. Tyto odkazy jsou nezbytné. Čím je stupeň *lectio divina* vyšší, tím více se jedná o vnitřní záležitost člověka. Stupně *oratio* a *contemplatio* mají ryze osobní charakter. V textu práce se tedy jedná pouze o návrh, jak postupovat dále a ani takový popis stupně *lectio divina* není zcela snadný. Principy biblistiky jsou v těchto stupních nabídnuty, ale nejsou a ani nemohou být podrobně popsány. *Lectio divina* nestojí pouze na významu textu, přestože je jeho základem. V obecnosti textu celé kapitoly je možné nahlédnout prostor pro vlastní duchovní zkušenost a reflexi textu.

Úzké spojení *lectio divina* a liturgie je naznačeno v další části textu. Nejedná se však o vyčerpávající popis využití vědecké exegeze v liturgii nebo souvislosti mezi *lectio divina* a liturgií. Z textu dále vyplývá, že obě formy slavení víry mají vlastní, osobitý charakter a nelze je bez problémů spojovat. Je zde také naznačeno, že posvátné texty jsou základem liturgie a je třeba to vzít na zřetel. Nejlepším spojením liturgie a *lectio divina* je jeho využití v přípravě na bohoslužbu (ve skupině nebo individuálně).

Zvláště na poli liturgiky je práce otevřená k dalšímu uvažování. Výsledkem práce je zjištění, že lze poměrně dobře využít vědeckou exegezi v *lectio divina*, ale žádá si to poměrně důkladnou přípravu. Nejedná se tedy o „instantní“ návod pro *lectio divina* s využitím různých příruček.

Abstract:

DONATION OF THE NEW LIFE – Mark: 5,21-43

Use of the Scientific Exegesis in *Lectio Divina*

This study presents applicability of results of the biblical sciences on the field of spirituality and practical spiritual life, how they are used in the method of reading the Bible – *lectio divina*. It also discovers connections among biblical different biblical texts as they are used in the Christian liturgy, concretely in the order of the readings for the Mass. The structure of the study is based on full literary analysis of Mark 5:21-43 and demonstrates how it can be used in singular parts of *lectio divina*. The introduction of the study characterizes and describes the method of spiritual reading and methods of biblical sciences. The conclusion notices application of the methods of the scientific exegesis in practical spiritual life and in liturgy. The last part also describes context of the Christian liturgy and *lectio divina*.

Keyword catalogue:

Biblical science

Gospel of Mark

Lectio Divina

Literary Analysis

Liturgy

Počet znaků:

113 210 (včetně mezer a poznámek pod čarou)